

Жінка під покровом ісламу

المرأة في ظلال الإسلام

Д-р Абдур-Рахман аш-Шиха

عبد الرحمن بن عبد الكريم الشيخة

переклад

EUROPEAN ISLAMIC RESEARCH CENTER (EIRC)

& Мухаммада аль-Гарбі

المركز الأوروبي للدراسات الإسلامية & محمد الغربي

Абдур-Рахман аш-Шиха

переклад:

EUROPEAN ISLAMIC RESEARCH CENTER (EIRC)

& Мухаммада аль-Гарбі

Перевірка:

- ✚ Svyripa Olga
- ✚ Lustikova Anna Aleksandrovna
- ✚ Armen Nalbandyan

© Усі права на книгу належать автору.

Автор дозволяє передруковувати або перевидавати цю роботу, якщо метою вищевказаних дій є безкоштовне розповсюдження книги. При цьому забороняється внесення до тексту оригіналу будь-яких змін, доповнень і скорочень.

У разі необхідності та за дотримання вищевказаних умов, автор готовий безоплатно надати високоякісні копії книги в електронному форматі.

Зміст

Вступ

Розкріпачення жінки

Рівноправ'я жінки та чоловіка

Надання жінці прав і свобод

Жінка крізь призму століть

Жінка в арабів в епоху доісламського невігластва

Жінка в Стародавній Індії

Жінка в Древньому Китаї

Жінка в Стародавній Греції

Жінка у світлі давньоєврейських традицій

Жінка у світлі давньохристиянських традицій

Становище жінки в ісламі

Деякі права та обов'язки, спільні для чоловіків і жінок

Специфічні права жінки в ісламі

Жінка – дочка

Право дочки на материнське молоко

Право дочки на повноцінну турботу і гідне виховання

Право дочки на ніжність, співчуття і милосердя

Право дочки на отримання знань

Необхідність запитування згоди дівчини при видачі її заміж

Необхідність забезпечення рівного обходження з усіма дітьми, незалежно від статі

Іслам і діти-сироти

Жінка – дружина

Право на махр (шлюбний або передшлюбний дар)

Право на справедливе ставлення

Право на утримання

Право на захист і безпеку

Право на гідне ставлення

Право на подружнє співжиття

Жінка – матір

Жінка – родичка, сусідка, вдова

Деякі помилкові погляди щодо становища жінки в ісламі

Багатоженство

Заміжжя тільки за згодою опікуна

Чоловік – глава сім'ї

Свідчення жінки

Жінка і спадок

Компенсація за ненавмисне вбивство

Жінка і робота

Ні кроку без чоловіка?

Розлучення – прерогатива чоловіка

Вбивство честі

Бити чи не бити?

Одягання розбрату, або моє тіло – моя справа!

Висновок

Вступ

Хвала Аллаху!

Я прошу Всевишнього благословити і зберегти від усякого зла нашого пророка Мухаммада, його сімейство, сподвижників і всіх, хто пішов за ним стежею істини.

Аллах Всевишній сказав¹:

«О ви, які увірували! Воістину, Ми створили вас із чоловіка та жінки і зробили вас народами та племенами, щоб ви знали одне одного. Воістину, найшанованіші з-посеред вас перед Аллахом — найбільш богобоязливі! Воістину, Аллах — Всезнаючий, Всевідаючий!». (49:13)².

Великою несправедливістю щодо ісламу є те, що йому приписуються негативні риси, якими він не володіє. Багато людей вважають, що жінка в ісламі позбавлена будь-якої поваги і шани, і що принципи, які складають суть цієї релігії, грубим чином зневажають її законні права. Однак чи справді це так?

Аллах у Корані закликає чоловіків гідним чином ставитися до жінок, навіть якщо їм не подобаються які-небудь їхні якості:

«Поводьтеся з дружинами гідно. І навіть якщо вони неприємні вам, то, можливо, неприємне для вас те, куди Аллах вклав багато добра!» (4:19).

Також Всевишній говорить:

« Серед Його знамень — те, що Він створив для вас дружин із вас самих, щоб ви знаходили в них спокій, і встановив між вами любов і милосердя. Воістину, в цьому знамення для людей, які думають!» (30:21).

Останнім часом все частіше чути заклики про надання жінкам прав і свобод, про усунення жіночої дискримінації і зрівнюванні їх у правах з чоловіками. Одна справа, коли ці гасла звучать у середовищі, де до жінки дійсно ставляться несправедливо і обмежуються її права. Однак в ісламському суспільстві, яке з самої своєї появи гарантувало жінці всі необхідні права і свободи і, більше того, зробило дотримання цих прав релігійним обов'язком кожного мусульманина, подібні заклики виглядають дивними і викликають подив. Той, хто закликає до розкріпачення жінки і надання їй прав і свобод, будує тактику боротьби за свої вимоги на основі трьох складових:

Боротьба за розкріпачення жінки.

¹ Необхідно мати на увазі, що після слів «сказав Аллах» або «сказав посланник Аллаха» ми повинні приводити відповідні тексти на арабською мовою, бо аяти Благородного Корану і хадіси посланника Аллаха існують тільки арабською мовою. Однак, щоб полегшити сприйняття тексту для читача, що не володіє арабською, ми вирішили опустити арабський текст, зберігши, таким чином, тільки смисловий переклад оригіналу.

² Тут і далі цифри в дужках, після згадки аятів з Корану, вказують на номер сури і аята в Священному Корані.

- Боротьба за рівноправність жінки та чоловіка.
- Боротьба за надання жінці прав і свобод.

Розкріпачення жінки

Коли ми використовуємо слово «розкріпачення» стосовно людини, ми визнаємо, що її свобода обмежена і вона потребує звільнення. Тому вираз «розкріпачення жінки» є софізмом, що покликаний створити у слухача враження, ніби жінка – рабиня, і її потрібно звільнити від рабства.

У реальності, абсолютна свобода є нонсенсом і для чоловіків, і для жінок, тому що можливості людини обмежені, як фізичними здібностями, так і тими ціннісними критеріями, які диктує навколишнє соціальне середовище. Незалежно від того, чи живе людина в розвиненому суспільстві, чи у відсталому, вона зобов'язана підкорятися законам і правилам, які регулюють життя людей і їх взаємини. Однак чи означає це, що вона позбавлена волі?!

До того ж, будь-яка свобода має певні межі, порушення яких веде до хаосу і безладу. Професор Генрі Макоу, відомий канадський мислитель і вчений, сказав: «Фемінізм³ – це ще одна жорстока містифікація Нового Світового Порядку, яка вже спокусила американську жінку і завдала колосального збитку західній цивілізації ...»⁴.

Говорячи про свободу жінок, необхідно відзначити, що в багатьох сферах суспільного життя іслам ще чотирнадцять століть тому надав жінці право безпосередньо здійснювати зв'язок із суспільством, оминаючи систему опікунів і представників, як це було раніше. Іслам у повній мірі гарантує жінці свободу, окрім тієї, яка веде до розбещеності та розпусти. Цей же принцип використаний і стосовно чоловіка. Основи, на яких ґрунтується поняття свободи в ісламі, добре описані в наступному вислові посланника Аллаха⁵:

«Тих, хто піклується про непорушність кордонів Аллаха і тих, хто переступає ці межі можна уподібнити до людей, що тягнуть жереб за стрілами, щоб (зайняти місця) на кораблі, в результаті чого одні розміщуються у верхній частині (корабля), а інші – в нижній. Коли ті, хто опинився унизу хотіли зачерпнути води, їм (доводилося) проходити крізь тих, хто розмістився на палубі, і (врешті-решт) вони сказали: «А чи не проробити нам діру (в днищі), щоб набирати воду через неї, не турбуючи тих, хто перебуває нагорі?» І якщо вони (тобто ті, що розташувалися на палубі) залишать їх сам

³ Фемінізм – світогляд, заснований на ідеї рівності жінки і чоловіка в суспільному житті.

⁴ Henry Makow. *Cruel Hoax: Feminism & the New World Order*.

⁵ «**Та благословить його Аллах і захистить від усякого зла**». Відповідно до ісламських традицій, ця фраза вимовляється кожен раз, коли згадується ім'я пророка Мухаммада. Вона в своїй суті є благанням, зверненням до Аллаха, в якому мусульманин просить Всевишнього благословити, тобто возвеличити, прославити пророка Мухаммада перед наближеними ангелами і захистити його від усіляких бід і нещастя, а також дарувати йому безпеку в могилі і в Судний день. І істинне знання – у Аллаха.

на сам із собою і тим, що вони хочуть зробити, то загинуть усі, якщо ж вони схоплять їх за руки, то врятуються самі і врятують усіх (інших)» (Аль-Бухарі)⁶.

Таким чином, поняття свободи в ісламі передбачає, що людина у всіх своїх вчинках повинна дотримуватися законів Аллаха, сумлінне виконання яких гарантує те, що вона не заподіє необгрунтованої шкоди ні собі, ні суспільству.

Тепер ми поставимо просте запитання усім тим, хто дбає про жіночі права та свободу: чи хотілося б вам самим жити і рости дітей у суспільстві, яке загрузло в розбещеності, аморальності, потворної всездозволеності, однією з основних причин якої є жіноча свобода? А це ж саме та «свобода», до якої вони закликають – свобода від сім'ї, від дітонародження, від виховання дітей і, нарешті, свобода від чоловіка, через повну віддачу себе «улюбленій справі», чи то бізнесу, чи суспільно-політичній діяльності.

Рівноправність жінки та чоловіка

Вимагати повного і абсолютного рівноправ'я між чоловіком і жінкою нерозумно, бо цьому суперечить сама їхня природа, яка відрізняється як на психофізіологічному рівні, так і на рівні менталітету. Більше того, навіть між представниками однієї статі рівноправність, як така, відсутня, і це не вважається чимось дивовижним. То що ж говорити про рівноправність між представниками різних статей?

Аллах Всевишній сказав:

«Із кожної речі Ми створили пару; можливо, схаменетеся ви! ». (51: 49).

В ісламі статус чоловіка і жінки, включаючи і їх права, знаходиться у повній відповідності з тими громадськими та матеріальними обов'язками, які покладені на них Аллахом. І ці обов'язки якнайкраще відображають ті психологічні та соціальні риси, якими Всемогутній Аллах наділив чоловіка і жінку, виходячи зі Своєї Досконалої Мудрості.

Д-р Алексіс Каррел, лауреат Нобелівської премії з Франції, дотримується цієї ж точки зору, говорячи: «Чоловік відрізняється від жінки не тільки статевими ознаками – наявність у жінки матки, її здатність до дітонародження і т.д. – і не тільки різною здатністю до засвоєння знань. Ця відмінність має більш фундаментальну природу, зачіпає весь людський організм. Відмова від врахування цієї основоположної істини привела адептів фемінізму до пропаганди помилкових ідей, заснованих на вірі в те, що жінки повинні мати ті ж права і обов'язки, що і чоловіки. У реальності, жінка зовсім відрізняється від представників протилежної статі. Кожна клітинка її організму несе в собі печатку її статевої приналежності. Це відноситься не тільки до її фізіологічної будови, але і до нервової системи. Закони, за якими живе людський організм, не

⁶ Тут і далі в дужках після смислового перекладу слів пророка Мухаммада вказується ім'я вченого, у збірці якого наводиться вислів.

можуть бути підпорядковані чиймось примхам. І ми повинні приймати це як є ... Жінці слід розвивати свої завдатки з урахуванням її психофізіологічних особливостей, при цьому необхідно відмовитися від бездумного прагнення уподібнитися чоловікові»⁷.

Надання жінці прав і свобод

Сьогодні у всьому світі лунають заклики до боротьби за надання жінкам прав і свобод. Однак немає і не було такої законодавчої системи, яка б, подібно до ісламської, не тільки гарантувала жінці права, яких вона потребує, але і найдієвішим чином забезпечувала б їхній захист. Це ми і спробуємо наочно показати і обґрунтувати в наступних розділах цієї книги.

Сер Гамільтон, відомий англійський мислитель і філософ, сказав у своїй книзі про іслам і арабську цивілізацію: «Правила, норми та постанови, що стосуються жінок в ісламі відрізняються ясністю, прямою і відвертістю... Іслам приділяє особливу увагу тому, щоб забезпечити жінку необхідним захистом від всього, що може завдати шкоди безпосередньо їй або її репутації ...»⁸

Гюстав Лебон, знаменитий французький психолог, соціолог, антрополог та історик, писав у своїй книзі «Цивілізація арабів»: «Гідність ісламу полягає не тільки в тому, що він підніс статус жінки, але і в тому, що він зробив це вперше. У цьому не важко переконатися, якщо поглянути на факти, які підтверджують, що все релігії і народи, що існували до появи ісламу, не відрізнялися гарним ставленням до жінки ...»⁹, «... Інститут подружнього права, визначений в Корані і роз'яснений Його тлумачами, перевершує те, що є еталоном у європейців ...»¹⁰

Більше чотирнадцяти століть тому іслам почав свою переможну ходу по всій планеті. Велич цієї релігії проявляється в усьому – в її досконалості і всеосяжності, в надзвичайній швидкості її розповсюдження, у її дивовижній практичності і доступності для людського розуміння. Іслам забороняє тільки те, що може нашкодити людині, і в ньому немає нічого, що суперечило б здоровому людському еству.

Щоб з'ясувати, який же вплив справив іслам на становище жінки, ми пропонуємо читачеві здійснити невеликий історичний екскурс у минуле і поглянути на те, яким був статус жінки, крізь призму минулих сторіч.

Жінка крізь призму століть

⁷ Dr. Alexis Carrel. Man and the Unknown. 1949:91.

⁸ Gibb, Hamilton Alexander Rosskeen. Studies on the Civilization of Islam. Princeton U. Press, 1982.

⁹ Gustave Le Bon. The civilisation of Arabs

¹⁰ Там само.

Жінка в арабів в епоху доісламського невігластва

У арабів в епоху доісламського невігластва жінка була позбавлена основних прав, часто піддавалася утискам і насильству. У будь-який момент чоловік міг відняти її гроші і майно, залишаючись при цьому непокараним. Вона вважалася частиною дому і не мала права на спадщину, оскільки спадок призначався тільки тому, хто міг безстрашно скакати на коні, безжально вбивати ворогів і здобувати багаті трофеї на полі бою. Більше того, часто сама жінка ставала об'єктом успадкування. Якщо її чоловік помирав, залишивши після себе синів від іншого шлюбу, то старший з них отримував її в у спадок разом з рештою майна батька. Вона не мала права покидати дому свого пасинка до тих пір, поки не виплачувала певну суму за свою свободу.

Поширеним явищем було багатоженство, коли чоловік міг мати необмежену кількість дружин. Не існувало ніяких законів або правил, які б захищали жінку від свавілля з боку її деспотичного чоловіка. При укладанні шлюбу її думка нічого не значила. У випадку розлучення жінка не мала права повторно вийти заміж за свого колишнього чоловіка.

У часи доісламського невігластва часто траплялося так, що батько новонародженої дівчинки невимовно злився, дізнавшись, що дружина народила дівчинку, а не хлопчика. Багато хто вважав народження дівчинки недобрим знаком. Всевишній Аллах говорить у Корані: **« Коли когось із них сповіщають про доньку, то його обличчя стає чорним, і він тамує гнів і ховається від людей через лиху звістку. Залишити її з ганьбою чи закопати живцем у землю? Погане рішення їхнє! »** (16:58-59).

Серед арабів були ті, хто вбивав своїх дітей через боязнь убогості. У Корані говориться:

« Не вбивайте своїх дітей, боячись бідності! Ми годуємо як їх, так і вас. Воістину, таке вбивство — великий гріх! » (17:31).

Жінка часто була позбавлена елементарних природних прав. Наприклад, тільки чоловіки могли споживати певні види їжі. Аллах Всевишній так говорить про це у Священному Корані:

« Вони говорять: «Те, що в утробах цих тварин, дозволене чоловікам нашим та заборонене дружинам нашим!» А якщо воно народиться мертвим, то всі мають право на це. Відплатить Він їм за вигадки їхні. Воістину, Він — Мудрий, Всезнаючий! » (6:139).

Ненависть до новонароджених дівчаток деколи штовхала арабів на такий жахливий злочин, як закопування їх живцем. Аллах сказав в Священному Корані щодо Судного дня:

« .. коли поховану живцем запитають, за який гріх її вбили » (81:8-9).

Єдине, на що могла розраховувати жінка в той час, так це на захист від посягань чоловіків з інших родів і племен, а також на право того, щоб помстились за її зганьблену честь. Однак навіть у цьому випадку причиною такого ставлення до неї було прагнення її сім'ї, роду чи племені захистити свою репутацію або довести свою велич і перевагу над іншими.

Описуючи становище, у якому знаходилася жінка в ту епоху, Умар ібн аль-Хаттаб¹¹, другий халіф мусульман, сказав: «Клянуся Аллахом! Ми і не припускали, що жінки володіють чим-небудь, поки Аллах не послав про них те, що він послав, і не обдарував їх тим, чим обдарував ...» (Муслім).

Жінка в Стародавній Індії

Згідно із Законами Ману¹², шлюбно-сімейні відносини Древньої Індії будувалися на основі (великої) патріархальної сім'ї. Главою сім'ї був чоловік. Жінка повністю залежала від свого чоловіка і синів. Шлюб був майновою угодою, у результаті якої чоловік купував собі дружину і вона ставала його власністю. Закони Ману визначають становище жінки таким чином: у дитинстві їй належало бути під владою батька, в молодості – чоловіка, після смерті чоловіка – під владою синів, бо «жінка ніколи не здатна бути самостійною». Закони Ману прямо вимагають від дружини поважати свого чоловіка як бога, навіть якщо він позбавлений чеснот. Хоча Закони Ману, як вищу норму проголошують «взаємну вірність до самої смерті», чоловік міг мати кілька дружин, розлучитися з дружиною. Дружина ж не могла покинути сім'ю, навіть якщо чоловік її продав і залишив. Вона продовжувала вважатися його дружиною¹³.

Абуль-Хасан ан-Надауї пише: «У давньоіндійському суспільстві жінка була подібна рабині; підкоряючись чоловікові, вона була підвладна йому; позбавлена волі, вона не мала права на самостійність; чоловік міг навіть програти її своєму суперникові під час азартної гри»¹⁴.

У Стародавній Індії був досить широко поширений звичай заживо спалювати вдів – Сутта. В. Дурант, відомий американський письменник, історик і філософ, згадуючи цей звичай, писав наступне: «У священних книгах брахманізму говориться: «Вдові слід кинутися на дрова, уготовані для спалювання тіла її покійного чоловіка ... Тіло чоловіка кладуть на дрова, після чого підходить вдова, що закрила обличчя покривалом. Брахман скидає з неї покривало, і жінка знімає свої прикраси, коштовності і роздає їх своїм родичам, потім вона розплітає коси. Після цього головний жрець бере її за праву руку і три рази водить навколо дров, потім вона сходить на дрова, і, піднявши ногу покійного чоловіка, прикладає до неї свій лоб в знак покори йому, потім

¹¹ (Араб.) – нехай буде Аллах задоволений ним.

¹² ЗАКОНИ МАНУ (санскр. Манавадхар-машастра) – давньоіндійський збірник приписів, що визначають поведінку індійця в приватному і суспільному житті відповідно з пануючими в суспільстві системами поглядів і релігійними догматами брахманізму.

¹³ Енциклопедія юриста // www.slovari.org

¹⁴ *Abul-Hasan an-Nadwi. What Did the World Lose by the Decline of Muslims.*

пересідає до його голови, поклавши свою праву руку на його тіло. Після цього розпалюють вогонь і її спалюють разом з тілом чоловіка. Це пояснюється тим, що жінка за це, нібито, буде винагороджена благополучним життям з чоловіком на небесах в наступні тридцять п'ять мільйонів років ..., що своїм спаленням вона очищає родичів матері, батька і чоловіка, а також очищає самого чоловіка від гріхів ... У цьому випадку вона вважається непорочною жінкою, з чесним ім'ям і незаплямованою репутацією. Цей ритуал настільки широко поширився в індійському суспільстві, що за десять років – з 1815 по 1825 рр.. – вони спалили близько шести тисяч жінок. Цей звичай зберігався до кінця XIX століття, коли був скасований всупереч волі індійських священнослужителів»¹⁵.

Іноді жінка мала кілька чоловіків, і її статус нічим не відрізнявся від статусу проститутки¹⁶.

Жінка в Древньому Китаї

В. Дурант у своїй книзі «Історія цивілізації» пише: «[жінка в давньокитайському суспільстві] перебувала під абсолютною владою чоловіка, і все її життя було присвячене служінню йому. Вона була позбавлена всіх фінансових і соціальних прав, і взагалі вважалася непридатною до того, щоб бути суб'єктом прав, не могла приймати важливих рішень, все за неї визначав чоловік. Вона не мала права на отримання освіти, на прилучення до культури, повинна була завжди перебувати вдома, виконуючи роль прислуги або робітниці за наймом, повинна була навчитися шиттю і умінню виконувати різну домашню роботу. Коли дівчині виповнювалося п'ятнадцять років, вона повинна була стригти волосся, а в двадцять років її видавали заміж. Нареченого їй обирав батько ...»¹⁷.

Народження дівчинки вважалось поганою ознакою. Ось як про це пише В. Дурант: «У своїх молитвах чоловіки просили, щоб у них народжувалися тільки хлопчики. Жінку зневажали, якщо вона не могла народити дітей чоловічої статі, бо сини більш пристосовані для роботи на полях і перевершують дівчат у військовій майстерності. Наявність дівчинки в сім'ї розглядалася батьком як тяжкий і невдячний тягар, оскільки всі зусилля, витрачені на її утримання і виховання, закінчувалися тим, що вона, врешті-решт, переходила в будинок до свого чоловіка ...

Зустрічався також звичай вбивства дочок. Якщо в родині дівчаток народжувалося більше, ніж це було необхідно на думку батьків, і існували труднощі з їх утриманням, то «зайвих» дівчаток залишали у відкритому полі, знаючи, що їх погубить або нічний холод або хижий звір, при цьому батьки не відчували жодних докорів сумління ...»¹⁸.

¹⁵ *William James Durant. The story of civilization.*

¹⁶ *Haripada Chakraborti. Hindu Inter-caste Marriage in India. Chapter 3: Forms of Marriage. Part 2: Polyandry.*

¹⁷ *William James Durant. The story of civilization.*

¹⁸ *William James Durant. The story of civilization.*

Стара китайська приказка говорить: «Вислухай [жінку], але не вір [їй]»¹⁹.

Жінка в Стародавній Греції

Доля давньогрецької жінки була нічим не кращою від долі її попередниць. Вважалося, що жінка є осередком зла. Вона була позбавлена права на отримання освіти і перебувала на найнижчих щаблях соціальної драбини, її навіть вважали «Диявольською скверною»²⁰

Г. Лебон у своїй книзі «Арабська цивілізація» також пише: «Стародавні греки взагалі вважали жінку низькою, марною істотою. Вона, за їхніми уявленнями, годилася тільки для продовження роду і ведення домашнього господарства. Жінку, яка народила потворну дитину, могли засудити до смерті»²¹.

А пам'ятаєте, що говорили про жінок давньогрецькі філософи й оратори, які вважалися цвітом інтелектуальної еліти того часу? Сократ: «Три речі можна вважати щастям: що ти [людина, а] не дика тварина, що ти грек, а не варвар, і що ти чоловік, а не жінка». Аристотель, вчитель Олександра Македонського: «... жінка є жінкою в силу відсутності чоловічих властивостей, тому ми повинні бачити в жінці істоту, що страждає природною неповноцінністю». Гіппократ з Ефеса: «... лише двічі радіє тобі дружина: в день весілля і в день похорон». А Демосфен, відомий давньогрецький оратор і мислитель, описуючи становище жінок у Стародавній Греції, говорив: «Куртизанки потрібні для того, щоб догоджати нашій плоті, гетери – для насолоди, а дружини – для того, щоб народжувати нам законних дітей».

І якою ж могла бути доля жінки в такому суспільстві?!

Жінка у світлі давньоєврейських традицій²²

У Старому Завіті жінка описується таким чином:

«Звернувся я серцем своїм до того, щоб дізнатися, розвідати, та знайти премудрість і розум, і пізнати безбожність глупоти, нерозуму і безумства – і зрозумів я, що гірша від смерті – жінка, тому що вона – сіті, і серце її – тенета, руки її – окови ...» (Екклезіаст, 7:25-26).

У Септуагінті говориться: «Коли хто продасть дочку свою на невільницю, не вийде вона, як виходять раби; якщо вона не угодна своєму пану, і він не заручиться з нею, нехай дозволить викупити її; а чужому народові продати її не владний, коли сам

¹⁹ *Gustave Le Bon. The civilisation of Arabs.*

²⁰ *Gustave Le Bon. The civilisation of Arabs.*

²¹ Там само.

²² У наступних двох розділах ми коротенько зупинимося на деяких давньоєврейських і давньохристиянських традиціях і окремих положеннях відповідних священних писань. Просимо читача прийняти пропонування йому в цих розділах матеріал як інформацію для роздумів, а не як критику, оскільки ми допускаємо, що традиції та закони, про які піде мова дійсно могли бути приписані Всевишнім Аллахом відповідним народам і діяли певний період часу. Згідно з переконаннями мусульман, послання Корану анулює правомірність слідування текстам інших священних писань.

знехтував нею; якщо заручить її з сином своїм, то нехай чинить з нею за правом дочок; якщо візьме іншу за нього, то вона не повинна лишатись без їжі, одягу та подружнього співжиття; А коли він цих трьох речей не зробить для неї, то вона відійде задарма, без викупу». (Вихід, 21:7-11).

Таким чином, якщо жінка виходила заміж, то опікунство над нею переходило від батька до чоловіка, і вона ставала його власністю, так само, як будинок, раби, служниці, гроші чи інше майно. Давньоєврейські вчення і закони позбавляють дочку спадщини її батька, якщо у батька є діти чоловічої статі. У Старому Завіті, в Септуагінті, написано:

«І до Ізраїлевих синів скажи: якщо хто помре, не маючи у себе сина, то дасте спадщину його дочки йому» (Числа 27:8).

В. Дурант пише: «Батько мав практично необмежену владу над членами своєї сім'ї. Земля була його власністю, життя дітей перебувало в його руках, і вони могли позбутися його за непокору наказам батька. Він уособлював собою державу. Нужденний батько міг продати свою дочку в рабство до того, як вона досягне зрілості, міг видати її заміж за кого забажає, не питаючи її згоди. Хоча в окремих випадках батько питав її згоди на заміжжя»²³.

Після смерті чоловіка, дружина повинна була, незалежно від її бажання, перейти до його брата, за винятком тих випадків, коли він сам відрікався від неї:

«Якщо брати живуть разом і один з них помре, не маючи у себе сина, то дружина померлого не повинна виходити на сторону, за чоловіка чужого, але дівер її повинен прийти і взяти її до себе в дружини і жити з нею» (Второзаконня, 25:5).

Євреї сторонилися жінки, у якої почалася менструація, не їли, не пили з нею і не спали поруч, поки вона не очиститься:

«Жінка вважається нечистою з того моменту, коли вона відчує наближення менструації. Чоловік не повинен торкатися до неї навіть мізинцем ... Не можна нічого передавати їй у руки або приймати з її рук, навіть якщо передача здійснюється не безпосередньо, а шляхом перекидання предмета з рук в руки ... Чоловікові не можна пити зі склянки, з якої пила нечиста жінка. Чоловікові й нечистій дружині не можна спати на одному ліжку, їхати в одному возі або плисти в одному човні. Якщо вони працюють разом, то вони не повинні торкатися одине одного. Якщо чоловік захворіє і поруч не виявиться нікого, хто міг би подбати про нього, то їй дозволяється прислужувати йому, з тією умовою, що вона безпосередньо не торкатиметься до нього. Якщо ж захворіє жінка, то чоловікові не дозволяється піклуватися про неї, навіть якщо він буде уникати прямого дотику. Якщо жінка народить дитину, то вона стає нечистою. Якщо народить хлопчика, вона буде нечистою сім днів, а якщо дівчинку – 14 днів. Їй

²³ William James Durant. The story of civilization.

дозволяється купатися тільки через сорок днів після народження хлопчика, і через вісімдесят днів після народження дівчинки»²⁴.

Жінка у світлі давньохристиянських традицій

В середні віки отці – засновники церкви займали відверто ворожу позицію щодо жінки, вважаючи її джерелом всіх гріхів і бід, яких зазнало людство. Тертуліан говорив: «Хіба не відомо вам, що в кожній з вас живе Єва? Боже прокляття на вашу стать переходить із століття у століття: також повинно переходити і усвідомлення провини. Ви – врата диявола; ви – порушили наказ [Бога] і скуштували заборонений плід; ви – перші відступники від закону божого; в вас [живе] та, яка штовхнула на гріх Адама, адже сам Диявол відступився від нього ...». Климент Олександрійський вважав: «У чоловікові, наділеному розумом, немає і тіні безчестя; чого не скажеш про жінку, яку ганьбить навіть відображення тієї природи, яка укладена в ній»²⁵. А Іоанн Дамаскін проповідував: «Жінка – це дочка віроломства, страж Гієни, соромітник світу; її підступами скинутий був Адам з Садів Райських».

У Новому Завіті наводяться такі слова апостола Павла: «Хочу також, щоб ви знали, що всякому чоловікові – голова Христос, а жінці голова – чоловік, а Христосу голова – Бог ... і так чоловік покривати голови не повинен, тому що він образ і слава Бога, а дружина є слава чоловіка, бо не походить чоловік від жінки, але жінка від чоловіка. І не чоловік створений заради жінки, а жінка заради чоловіка. Тому жінка повинна мати на голові знак влади над нею, Янголів» (Перше послання Коринтянам, 11:3-7-10).

Вчення християнства зобов'язували жінку підкорятися чоловікові, як Богу і послухатися його. «Дружини, коріться своїм чоловікам, як Господу, бо чоловік є главою дружини, як і Христос – главою церкви ...» (Новий Завіт, Послання апостола Павла до Ефесян, 5:22,23).

У своїй книзі «Шлюбне життя: між Сходом і Заходом» Девід і Віра Мейс пишуть: «Не намагайтеся переконати себе у тому, що наша християнська церква вільна від суджень, [що принижують жіноче єство]. Хіба можна де-небудь ще зустріти стільки невтішних відгуків про жінок, крім як у отців раннього християнства?!»²⁶

Становище жінки в ісламі

Деякі права та обов'язки, спільні для чоловіків і для жінок

²⁴ Рабин Ганцфрід, Соломон бен-Йосиф. Kizzur Schulchan Aruch. Компендій ритуального кодексу.

²⁵ Блаватська Е.П. Жінки Цейлону. Люцифер, жовтень 1889

²⁶ David & Vera Mace. Marriage; East and West. Doubleday, Garden City, N.Y., 1960.

На мусульманку, що досягла зрілості і знаходиться в здоровому розумі, покладені ті ж релігійні обов'язки, які покладені і на мусульманина: здійснення п'ятикратної щоденної молитви, виплата заяту, піст у місяць Рамадан і здійснення хаджу. Однак шаріат змінив для жінки деякі норми: їй не можна здійснювати молитву і дотримуватися посту під час менструацій і післяпологових кровотеч. Що стосується посту в Рамадан, то кількість пропущених днів посту в цей місяць відшкодовується після того, як жінка очиститься від місячних або післяпологової кровотечі. Молитви ж, пропущені з вказаних причин, не відшкодовуються.

Жінка і чоловік отримують однакову нагороду (за благодіяння) і однакове покарання (за гріхи) в цьому і в майбутньому житті. Аллах Всевишній сказав: **«Чоловікам і жінкам, які робили добро й були віруючими, Ми неодмінно даруємо прекрасне життя. І Ми неодмінно винагородимо їх за те найкраще, що вони робили!»** (16:97).

Також Аллах сказав в Корані: **«Воістину, для відданих [Аллаху] — чоловіків і жінок, для віруючих — чоловіків і жінок, для смиренних — чоловіків і жінок, для правдивих — чоловіків і жінок, для терплячих — чоловіків і жінок, для покірних — чоловіків і жінок, для тих, які подають милостиню, тримають піст, для чоловіків і жінок, які закривають свою наготу — чоловіків і жінок, для тих, які часто згадують Аллаха — чоловіків і жінок, — усім Аллах приготував прощення та велику винагороду!»**. (33:35).

Жінка і чоловік однакові за своєю людською природою. Жінка не є породженням зла або джерелом гріховності. Вона не була причиною повалення Адама з Раю, як вчать деякі релігійні доктрини світу. Аллах Всевишній сказав: **« О люди! Бійтесь Господа вашого, Який створив вас із однієї душі та створив із неї другу до пари; а з них створив ще й інших чоловіків та жінок; і розселив їх по усьому світу...»** (4:1).

Аллах також говорить в благородному Корані:

«Невже людина думас, що вона залишена без нагляду? Невже вона не була краплею сім'я, що ллється? А потім — кров'яним згустком; Ми створили її та розмірили, зробивши з неї пару: чоловіка та жінку. То невже Він не спроможний оживити померлих?» (75:36-40).

Таким чином, іслам відкинув пануючі до нього несправедливі порядки щодо жінки, особливо коли її вважали істотою нижчого порядку, ніж чоловік і, отже, позбавляли багатьох основоположних прав.

Жінка, так само як і чоловік, зобов'язана слідувати певним моральним засадам і, так само як і чоловік, має право на повагу і на захист своєї честі і гідності. Наприклад, ті, хто брехливо звинувачують безневинну жінку в перелюбі, караються публічно. Аллах Всевишній сказав:

« Тих, які звинувачують доброчесних жінок, але не можуть привести чотирьох свідків, бийте вісімдесят разів і ніколи не приймайте від них свідчення, бо вони — нечестивці» (24:4).

Жінка, як і чоловік, має право на спадщину. Аллах Всевишній сказав:

«Чоловіку належить частка від того, що залишили батьки та найближчі родичі; і жінці належить частка від того, що залишили батьки та найближчі родичі — як від малого, так і від великого. Такою є встановлена частка» (4:7).

Іслам дав жінці право на спадок, в той час як в доісламський період жінка була позбавлена такого права, більш того, вона сама була об'єктом успадкування. Аллах Всевишній сказав:

« О ви, які увірували! Вам не дозволено бути спадкоємцями дружин проти їхньої волі. Не забороняйте їм забрати частину того, що ви їм дали, хіба як вони вчинять явний перелюб. Поводьтеся з дружинами гідно. І навіть якщо вони неприємні вам, то, можливо, неприємне для вас те, куди Аллах вклав багато добра!» (4:19).

Умар ібн аль-Хаттаб сказав:

«Клянуся Аллахом! До приходу ісламу ми і не припускали, що жінки володіють чим-небудь, поки Аллах не послав про них те, що він послав, і не обдарував їх тим, чим обдарував...» (Муслім, № 1479).

Жінка, як і чоловік, має право володіти майном і вільно розпоряджатися ним: набувати власність, продавати або купувати без участі опікуна, якщо це не суперечить нормам шариату. Аллах Всевишній сказав: **« О ви, які увірували! Жертвуйте ті блага, які отримали ви...» (2:267).**

«Воістину, для відданих [Аллаху] — чоловіків і жінок, для віруючих — чоловіків і жінок, для смиренних — чоловіків і жінок, для правдивих — чоловіків і жінок, для терплячих — чоловіків і жінок, для покірних — чоловіків і жінок, для тих, які тримають піст — чоловіків і жінок, для тих, які закривають свою наготу — чоловіків і жінок, для тих, які часто згадують Аллаха — чоловіків і жінок, — усім Аллах приготував прощення та велику винагороду!» (33:35).

Іслам вважає повагу до жінки ознакою благородства і розсудливості. Пророк сказав: **«Найбільш досконалою вірою володіє той з віруючих, хто відрізняється найкращою вдачею, і кращими з вас є ті, хто краще за всіх ставиться до своїх жінок» (Ібн Хіббан, № 4176).**

Жінка, як і чоловік, повинна здобувати знання. Пророк сказав: **«Набування здобуття знань – обов'язок кожного мусульманина» (Ібн Маджа, № 224).**

Фахівці з ісламського права сходяться на тому, що під словом «мусульманин» мається на увазі і чоловік і жінка.

Жінка та чоловік мають однакове право на гідне виховання. Іслам вважає виховання дівчаток і їх забезпечення благою справою, нагорода за яку – райські сади. Пророк сказав: «Хто виростив трьох дівчаток, дав їм добре виховання, видав заміж і добре ставився до них, той увійде в рай» (Абу Дауд, № 5147).

Пророк Аллаха також сказав: «Той, хто має трьох дочок або трьох сестер, і забезпечує їх гідною опікою, боячись Аллаха, буде зі мною в раю як ці два пальці» . І він показав вказівний і середній пальці, притиснуті один до одного (Ахмад і інші).

Жінка, як і чоловік, несе відповідальність за виправлення суспільства, спонукаючи людей до добра і утримуючи від вчинення зла. Аллах Всевишній сказав:

«Віруючі чоловіки та жінки — приятелі одні одним; вони закликають до заохочуваного та забороняють відразу, звершують молитву, дають закят, коряться Аллаху та Його Посланцю. Аллах змилюється над ними. Воістину, Аллах — Всемогутній, Мудрий!» (9:71).

Жінка, подібно чоловіку, має право самостійно надавати притулок тому, хто потребує захисту, якщо при цьому не порушуються права чоловіка, батька чи інших людей. Аллах Всевишній сказав:

«Але якщо хтось із багатобожників проситиме в тебе захисту, то захисти його, щоб він міг чути слово Аллаха. Потім відведи його в безпечне місце, бо вони – люди, які ще не знають!» (9:6).

Право надавати притулок нужденному мають як чоловіки, так і жінки. Це яскраво впливає з хадиса, переданого Умму Хані бинт Абу Таліб. Вона сказала: «У тому році, коли була звільнена Мекка, я прийшла до посланця Аллаха і сказала йому: «... Син моєї матері вирішив вбити чоловіка, якому я надала притулок ...» . Посланець Аллаха сказав: «О, Умму Хані, ми гарантуємо безпеку тому, кому дала ти притулок» » (Аль-Бухарі, № 350).

Ми коротко вказали на деякі права жінки в ісламі, які надані їй незалежно від її місця у суспільстві. Далі ми хочемо висвітлити питання специфічних прав жінки, які вона набуває залежно від свого соціального стану, тобто залежно від тієї вікової групи, до якої вона належить, сімейного стану, наявності дітей і т.д.

Специфічні права жінки в ісламі

Погляд ісламу на жінку, на її місце в суспільстві всебічний і є еталоном справедливості. Він закликає піклуватися про неї на всіх етапах її життя: з першого дня появи на світ і до самої смерті.

У цьому розділі ми коротко, в загальних рисах, розповімо вам про деякі права, які іслам гарантує жінці як дочці, дружині, матері і т.п. Тим, хто хоче більш докладно вивчити це питання, ми рекомендуємо звернутися до відповідної літератури з ісламської юриспруденції.

Жінка – дочка

Аллах Всевишній наказав батькам піклуватися про своїх дітей, якої б статі вони не були, і захищати їх. Вбивство дітей вважається великим злочином. Аллах Всевишній сказав:

« Не вбивайте дітей своїх, боячись бідності, адже Ми наділяємо й вас, і їх.» (6:151).

Аллах Всевишній вважає витрати на дітей зобов'язанням батька і гарантованим правом дітей, навіть коли вони ще знаходяться в утробі матерів. Всевишній сказав:

« Якщо ж вагітні вони, то утримуйте їх до того часу, поки не народять вони.» (65:6).

Право дочки на материнське молоко

Дочки, як і сини, мають право на годування грудьми, хороше ставлення, турботу і забезпечення гідного життя. В ісламі це вважається обов'язком батька.

Аллах Всевишній сказав:

«Матері можуть годувати дітей своїм молоком два повних роки, якщо вони бажають довести до кінця це годування.» (2:233).

Право дочки на повноцінну турботу і гідне виховання

Іслам зобов'язав батьків піклуватися про своїх дочок, створюючи їм необхідні умови для повноцінного фізичного, розумового і духовного розвитку відповідно до норм ісламського закону. Пророк сказав: «Досить для людини гріха, якщо вона погубить того, хто знаходиться під її опікуномством» (Ібн Хіббан, № 4240).

А також: «Кожен з вас – це пастир, і кожен з вас відповідальний за тих, хто під його опікою. Правитель – це пастир, і відповідальний за громадян. Чоловік – це пастир, і відповідальний за свою сім'ю. Жінка – це пастир у будинку свого чоловіка, і відповідає за все, що під її наглядом. Раб – пастир майна свого пана, і відповідальний за все, що під його наглядом. Кожен з вас – це пастир, і кожен з вас відповідальний за тих, хто під його опікою» (Аль-Бухарі, № 853).

Батькам слід вибирати хороші імена для своїх дітей.

Якщо між подружжям виникають непереборні розбіжності і вони розлучаються, то мати має більше прав на виховання дітей, крім виняткових випадків, коли вона не в змозі дати своїм дітям правильне ісламське виховання. На це вказує наступний хадис, переданий Амр ібн Шуайбом: «Одна жінка сказала: «О, посланець Аллаха! Цього сина я носила в утробі моїй, годувала його грудьми своїми, садила його на коліна свої. Тепер же батько його розлучився зі мною і хоче його забрати у мене» . Посланник

Аллаха сказав: «Ти маєш більше прав на сина, поки не вийдеш заміж»» (Абу Дауд, № 2276).

Як ми вже говорили, посланець Аллаха закликав піклуватися про дівчаток і вважав обов'язковим гарне до них ставлення і задоволення їхніх потреб. Він сказав: «Той, у кого три дочки або три сестри, дві дочки чи дві сестри, і він добре ставиться до них і боїться Аллаха, здійснюючи над ними опіку, той увійде в рай» (Ібн Хіббан, № 446).

Іслам вважає одним із способів досягнення раю прояв повноцінної турботи про дочок і гарне до них ставлення. Аїша, матір віруючих, сказала: «[Одного разу] до мене прийшла нужденна жінка, яка несла на руках двох дочок. Я пригостила її трьома [сушеними] фініками, [бо не знайшла в будинку іншої їжі крім цієї]. Жінка дала кожній дівчинці по одному фініку, а третій піднесла до рота, збираючись з'їсти його. [Проте] дівчатка зажадали і цей фінік. Тоді вона поділила між двома дочками цей останній фінік, яким хотіла втамувати свій голод. Мене вразив її вчинок, і я розповіла про це посланцю Аллаха. Він же сказав: «Через цей фінік Аллах зобов'язав рай стати її оселею» або «[Через цей фінік Аллах] позбавив її пекельного вогню»» (Муслім, № 2630).

Право дочки на ніжність, співчуття і милосердя

Діти – хлопчики і дівчатка – потребують ніжності і милосердя так само, як вони мають потребу в їжі і воді, адже ніжність і милосердя мають сильний вплив на психіку дітей і їх поведінку. І іслам – релігія милосердя. Абу Хурайра, хай буде задоволений ним Аллах, сказав: «Посланець Аллаха поцілував аль-Хасана ібн Алі, а в нього тоді сидів аль-Акра ібн Хабіс ат-Тамімі. Побачивши це, аль-Акра сказав: «У мене десять дітей і я ніколи не цілував жодного з них» . Посланець Аллаха подивився на нього і сказав: «Той, хто не проявляє милосердя до інших, не вартий милосердя»» (Аль-Бухарі, № 5997).

Право дочки на отримання знань

Іслам високо оцінює знання і надає їм великого значення. Аллах Всевишній сказав: «Аллах дарує перевагу тим серед вас, які увірували і тих, яким дано знання.» (58:11).

Іслам зобов'язав кожного мусульманина здобувати знання, і найкраще знання – це знання релігії Аллаха. Пророк сказав: «Прагнення до знань – обов'язок кожного мусульманина» (Сунан ібн Маджа, ч. 1, стор 81, № 224).

Навіть за навчання дівчаток-рабинь дається особлива нагорода. Пророк сказав: «Якщо чоловік, що має дівчинку-рабиню, допомагав їй здобувати знання і досяг успіху в цьому, виховував її найкращим чином і досяг успіху в цьому, а потім звільнив її і одружився з нею, то за це він отримає подвійну нагороду» (Аль-Бухарі, № 4795).

Необхідність запитування згоди дівчини при видачі її заміж

Іслам поважає думку жінки щодо вибору чоловіка. Якщо хто-небудь хоче одружитися з нею, вона має право сама вирішити – погодитися їй чи відмовитися. Пророк сказав: «Не слід видавати заміж [вдову або розведену] жінку, не порадившись з нею, а незайману без її згоди». Його запитали: «О, Посланець Аллаха! А як же ми дізнаємося про її згоду?» Пророк відповів: «За її мовчанням». (Аль-Бухарі, № 4843).

Ні батько, ні опікун не мають права примусити дівчину вийти заміж проти її волі. Аїша сказала: «До посланця Аллаха прийшла одна жінка і сказала: «О, Посланець Аллаха! Мій батько змусив мене вийти заміж за сина свого брата, щоб підвищити свій соціальний статус». Посланець Аллаха дав їй вибір (погодитися на цей шлюб або відмовитися від нього). І вона сказала: «Я згодна на цей шлюб, але я хотіла б, щоб жінки знали, що батько в цій справі не має права (примушувати свою дочку)». (Ахмад, № 25087).

Необхідність забезпечення рівноправного ставлення до усіх дітей, незалежно від статі

Іслам наказує батькам бути справедливими до дітей обох статей турбуючись про них, як духовно, так і матеріально. Обдаровуючи своїх дітей, мусульманин не повинен віддавати перевагу ні хлопчикам, ні дівчаткам, бо всі діти однакові.

Ан-Ну'ман ібн Башир розповідав: «[Якось] батько дав мені грошей, [проте] моя мати Амра бинт Раваха заперечила: «Я не можу схвалити це, поки посланець Аллаха не засвідчить твій вчинок». Батько подався до пророка, щоб просити його схвалення щодо тих грошей, які він мені дав. Посланець Аллаха запитав його: «Ти так вчинив з усіма своїми дітьми?» Батько сказав: «Ні». Пророк сказав: «Бійтеся Аллаха і будьте справедливими по відношенню до всіх своїх дітей». Тоді батько повернувся і взяв назад те, що мені подарував» (Муслім, № 1623).

Іслам і діти-сироти

Тепер нам хотілося б коротко зупинитися на такому важливому аспекті ісламської культури, як прояв турботи про дітей-сиріт. Як правило, сирітство здійснює негативно впливає на становлення особистості таких дітей, на їх психіку, порушує сприятливий перебіг процесу «входження у суспільство», якщо це суспільство не захищає їхніх прав, не виконує своїх обов'язків щодо них, не проявляє щодо них належного співчуття і милосердя.

Іслам приділяє величезну увагу турботі про дітей-сиріт незалежно від їхньої статі. Більше того, ця релігія поклала обов'язок опіки над сиротами на їхніх

найближчих родичів, а якщо у них немає родичів, то ісламська держава сама бере на себе обов'язок їхнього виховання і матеріального забезпечення.

Аллах Всевишній приготував суворе покарання тому, хто несправедливо присвоїв собі майно сироти та утискав його законні права:

«Воістину, ті, які несправедливо пожирають майно сиріт, лише пожирають своїми черевами вогонь. Вкинуть їх у полум'я!» (4:10).

Посланець Аллаха говорив: «Я забороняю вам утискати права [двох категорій] слабких: сиріт і жінок». (Аль-Мустадрак, № 211). Це означає, що несправедливість до сиріт і жінок, утиск і обмеження їхніх прав – великий гріх.

Аллах Всевишній забороняє погане ставлення до сиріт та їх утиск:

«Тож не утискай сироту...» (93:9).

Багато хадісів Пророка закликають до того, щоб опікуватись сиротами і добре ставитися до них. Посланець Аллаха сказав:

«Хто візьме сироту під опікунство, той буде [близький] до мене в раю, як це» , і він показав вказівний палець і середній, [маючи на увазі їх близькість]». (Аль-Бухарі, № 4998).

Хадіси також спонукають до виявлення співчуття і милосердя до сиріт. Пророк сказав:

«Хто погладив осиротілу дитину по голові, бажаючи при цьому тільки вдоволення Аллаха, тому запишуться благі справи за кожну волосину, по якій пройде його долоня. А хто взяв під опіку сироту – дівчинку чи хлопчика – і був до нього добрий, той буде [близький] до мене в раю, як ці два [пальці]», і він розвів вказівний і середній пальці, [вказуючи на відстань між ними]» (Ахмад, № 22207).

Іслам також приділяє велику увагу проблемі дітей, чії батьки з яких-небудь причин не відомі, і, зокрема, дітей-знайд. Такі діти, незалежно від їхньої статі, мають право на те, щоб мусульмани і мусульманська держава піклувалися про них так само, як опікуються сиротами.

Пророк сказав:

«Прояв доброти до будь-якої живої істоти заслуговує на нагороду» (Аль-Бухарі, № 2334).

Виявляючи належну турботу про сиріт і дітей, чії батьки невідомі, ми готуємо для суспільства праведних громадян, які зможуть виконувати свій обов'язок і жити повноцінним життям, як інші люди.

Жінка – дружина

Аллах Всевишній сказав:

«Серед Його знамень — те, що Він створив для вас дружин із вас самих, щоб ви знаходили в них спокій, і встановив між вами любов і милосердя. Воістину, в цьому знамення для людей, які думають!» (30:21).

Зі знамень Аллаха, що доводять Його Велич, Милосердя і Могутність – те, що Він створив для людини пару, і їх спільне життя приносить їм обом заспокоєння, як тілесне, так і душевне. В ісламі дружина є одним із стовпів, на які опираються склепіння мусульманської обителі, і, отже, на неї покладаються певні обов'язки і їй гарантуються певні права.

Право на махр (шлюбний або передшлюбний дар)

Махр – невід'ємне право дружини. Шаріат зобов'язав чоловіка піднести дружині махр, вважаючи його неодмінною умовою укладення шлюбу.

Ніхто з близьких родичів дружини не має право брати будь-що з махру без її згоди.

Махр свідчить про право жінки на власність. Чоловік не може не виплачувати махр, навіть якщо жінка згодна на це. Після одруження дружина має повне право розпоряджатися махром як побажає.

Аллах Всевишній сказав:

«І щиро віддавайте дружинам викуп як дарунок для них. Але якщо вони за своєю волею щось повернуть вам звідти, то вживайте це для здоров'я та користі.» (4:4).

У випадку, якщо чоловік вирішив розійтися з дружиною, то після розлучення йому не можна забирати у неї махр або ж частину його, оскільки це є гріхом, крім виняткових випадків, визначених ісламським правом. Вказуючи на заборону такого діяння, Аллах Всевишній сказав:

«І якщо ви бажаєте замінити одну з дружин іншою, тоді як перед цим ви дали одній із них навіть цілий кінтар²⁷, то не забирайте нічого із цього. Невже ви заберете щось несправедливо та скоїте явний гріх? Як же ви заберете це, якщо раніше між вами були близькі стосунки і вони взяли з вас суворий завіт?» (4:20 – 21).

Також Всевишній сказав:

«О ви, які увірували! Вам не дозволено бути спадкоємцями дружин проти їхньої волі. Не забороняйте їм забрати частину того, що ви їм дали, хіба як вони вчинять явний перелюб. Поводьтеся з дружинами гідно. І навіть якщо вони

²⁷ Кінтар – міра ваги або обсягу, або ж певна, як правило, велика, сума в грошовому еквіваленті.

неприємні вам, то, можливо, неприємне для вас те, куди Аллах вклав багато добра!» (4:19).

Цей аят зачіпає деякі важливі питання, що стосуються прав жінки:

□ Забороняється успадковувати жінку за примусом. До ісламу, як ми вже писали, у арабів існувала традиція: жінка після смерті чоловіка переходила до його родичів. Якщо будь-хто з них бажав, то одружувався з нею. Або ж її видавали заміж за того, за кого хотіли. Вони навіть могли заборонити їй виходити заміж і залишати межі оселі. Вважалося, що родичі померлого чоловіка мають на неї більше прав, ніж її рідні, таким чином, вдова уподібнювалася предмету, що переходить з рук у руки у спадок.

□ Всевишній у цьому аяті вказав на те, що чоловікові заборонено утискати свою дружину, грубити їй, бити її, брати її майно без права, необгрунтовано позбавляти її спілкування та вчиняти інші протиправні дії з тим, щоб змусити її відкупитися грошима за свою свободу. Ісламські закони дозволяють чоловікові накладати певні обмеження на свободу дружини, яка веде себе аморально і ганебно, проявляє неповагу до чоловіка і до його батьків, що завдає шкоди суспільству і громадському порядку. Мета цих обмежень полягає в тому, щоб повернути її до благопристойності.

□ У випадку, якщо дружина вчинила перелюб, ісламський закон дозволяє чоловікові, перед тим як розлучитися з нею, отримати назад той махр, який він підніс їй.

□ Всевишній наказав чоловікові ставитись до дружини добре і благопристойно. Чоловікові слід проявляти терпимість до дружини, бути м'яким. Він повинен прагнути, щоб життя його дружини було осяяне світлом щастя; йому слід частіше вимовляти слова, які подобаються їй і робити те, що приносить їй радість.

□ Якщо чоловіку не подобається якась із якостей його дружини, він повинен пам'ятати, що, можливо, Аллах Всевишній заховав у цій якості велике благо для нього. Він повинен пам'ятати слова посланника Аллаха, які передав його сподвижник Абу Хурайра: «Не личить віруючому чоловікові проявляти неприязнь до віруючої жінки: якщо йому не подобається будь-що із її характеру, то він [неодмінно] знайде в ній те, чим буде задоволений» (Муслім, № 1469)

Право на справедливе ставлення

Якщо чоловік має кілька дружин, він зобов'язаний будувати свої відносини з ними на основі справедливості, остерігаючись того, щоб яка-небудь з них відчула себе обділеною. Ця справедливість повинна виявлятися в усьому: і в тому, що він забезпечує їх продуктами харчування, одягом, житлом, предметами побуту, і в тому, як він розподіляє час, необхідний для задоволення їхніх статевих потреб.

Аллах говорить:

«... одружуйтесь із тими жінками, які вам до вподоби: з двома, з трьома, з чотирма. Та якщо ви боїтесь, що не будете справедливі із ними, то нехай це буде лише одна дружина, або ж невільниця, захоплена вами. ...» (4:3).

Пророк говорив:

«Хто мав двох дружин і віддавав перевагу одній з них, обділяючи іншу, постане в Судний День з опалим боком» (Абу Дауд, ат-Тірмізі та ін.)

Право на утримання

Чоловік зобов'язаний утримувати свою дружину належним чином відповідно до свого матеріального становища. Він повинен надати їй відповідне житло, забезпечувати продуктами харчування та одягом.

Аллах Всевишній говорить:

«Нехай власник достатку витрачає відповідно до достатку свого; а кому важко це, то нехай витрачає із даного йому Аллахом. Аллах не вимагає з людини більше від того, що Він дав їй. І Аллах дарує полегшення після труднощів!» (65:7).

Пророк сказав:

«Бійтеся Аллаха в своїх відносинах з дружинами ... Ви маєте владу над ними: вони не повинні дозволяти перебування у вашому домі тому, до кого ви відчуваєте неприязнь. Якщо вони допустять це, то вдаряйте їх м'яко. На вас же лежить обов'язок забезпечити їх їжею і одягом» (Муслім, № 1218).

Чоловік повинен забезпечувати дружину грошима по мірі необхідності та відповідно до свого матеріального становища.

Пророк сказав своєму сподвижнику Са'аду ібн Абі Ваккас: «Яку б ви суму не витратили на свою сім'ю, бажаючи при цьому нагороди Аллаха, Він [неодмінно] винагородить вас; навіть за [той] шматочок їжі, який ви покладете в рот дружини» (Аль-Бухарі, № 2592 і Муслім, № 1628).

Якщо заможний чоловік відмовляється витратити гроші на свою дружину і у неї є можливість взяти що-небудь з його майна без його відома, то їй дозволяється взяти стільки, скільки їй потрібно для задоволення насущних потреб її і решти членів сім'ї, при цьому вона повинна уникати надмірності та марнотратства.

Одного разу Хінд бинт Утба прийшла до пророка і сказала: «О, посланець Аллаха, воістину, Абу Суфьян скупий. Він не забезпечує мене і мою дитину [навіть] найнеобхіднішим, і я беру [з його грошей] без його відома». І він відповів їй: «Бери стільки, скільки потрібно для задоволення насущних потреб твоїх і твоєї дитини» (Аль-Бухарі, № 5049).

Якщо фінансове становище чоловіка погіршилось настільки, що він виявився неспроможним задовольнити основні матеріальні потреби дружини, або якщо чоловік покинув дружину на довгий час, втягнувши її тим самим в стан крайньої потреби, і при цьому відмовляється повернутися, то вона має право отримати розлучення, звернувшись до компетентних шаріатських органів.

Абу аз-Заннад розповідав: «Я запитав Саїда ібн аль-Мусайїба про чоловіка, який не в змозі витратити на свою дружину». Він відповів: «Їхній шлюб розривається». Коли Абу аз-Заннад запитав: «Чи є це сунною?», Саїд відповів: «Так» (Сунан аль-Байхакі аль-Кубра, № 15485).

Право на захист і безпеку

Чоловік повинен докласти всіх зусиль, щоб захистити свою дружину і дітей від ситуацій, коли може постраждати їх безпека, і не тільки фізична, психологічна або пов'язана зі здоров'ям, але і моральна.

Аллах Всевишній говорить:

«О ви, які увірували! Бережіть себе і сім'ї свої від пекла, паливом якого є люди і камені, над якими ангели — суворі та сильні, які не ухиляються від того, що Аллах наказав їм» (66:6).

Чоловік зобов'язаний захистити себе і своїх домочадців від всього, що підриває моральні підвалини мусульманської родини, уникаючи при цьому крайнощів.

Право на гідне ставлення

Чоловік повинен добре ставитися до дружини, обходитися з нею найкращим чином, навіть якщо йому не подобається що-небудь в її характері чи зовнішності, оскільки Аллах Всевишній сказав:

«І навіть якщо вони неприємні вам, то, можливо, неприємне для вас те, куди Аллах вклав багато добра!» (4:19).

Якщо чоловік відчуває неприязнь до дружини, він не може ображати або принижувати її, навпаки, він повинен виявляти до неї милосердя, співчуття і жаль, або ж йому слід відмовитися від спільного життя з нею гідним чином, надавши їй розлучення.

Аллах Всевишній сказав:

«Розлучення можливе два рази. Після цього потрібно або утримати дружину за звичаєм, або відпустити її з миром» (2:229).

Оскільки жінки, так само як і чоловіки, не можуть бути доскональними у всьому, посланець Аллаха закликав своїх послідовників:

«Ставтесь до жінок гідно, адже жінка була створена з кривого ребра, а найбільшою кривизною відрізняється його верхня частина. Якщо ти спробуєш випрямити його, то зламаєш, а якщо залишиш, то воно залишиться кривим, тому ставтесь до жінок гідно» (Аль-Бухарі, № 3153).

Звичайно, подружнє життя не завжди протікає безхмарно, тому Всевишній повелів чоловікові бути терплячим і ставитися поблажливо до недоліків дружини заради збереження сімейного вогнища, і, помічаючи її негативні якості, він повинен уміти бачити і її достоїнства. Пророк сказав:

«Віруючий чоловік не повинен ненавидіти віруючу жінку, бо, якщо йому не сподобається яка-небудь з рис її характеру, то він залишиться задоволений іншою». (Муслім, № 1469).

Чоловік повинен ставитися до дружини дружелюбно, м'яко, бути з нею ласкавим. Пророк сказав:

«Найбільш досконалою вірою володіє той з віруючих, хто відрізняється найкращою вдачею, а кращими з вас є ті, хто краще за всіх ставляться до своїх дружин» (Ібн Хіббан, № 4176).

Чоловік повинен намагатися зробити так, щоб у сімейному житті знайшлося місце дозволеним жартам, розвагам, змаганням, спільним забавам і любовним іграм.

Аїша²⁸ розповідала:

«[Одного разу] пророк змагався зі мною в бігу і я обігнала його. [Минув деякий час], я додала в вазі, і ми знову змагалися, але [тепер] він обігнав мене і сказав: «Ця [перемога] – [реванш] за той [програш]»» (Ібн Хіббан, № 4691).

Пророк також говорив:

«[Для чоловіка] все, що позбавлене слів поминання Аллаха, є марною забавою і марним проведенням часу, крім чотирьох діянь: [це коли він] бавиться з дружиною (або пестить дружину, передуючи інтимний зв'язок), об'їжджає коня, тренується у стрільбі з лука і вчиться плавати» (Ан-Насаі, № 8939).

«Все, чим бавиться чоловік – марно, за винятком стрільби з лука, об'їждження коней і спільних забав (або флірту) з дружиною ...» (Сунан аль- Байхакі, № 19517).

Чоловік повинен берегти майно дружини, він не має права розпоряджатися ним без її дозволу, брати що-небудь без її відома і згоди. Аллах Всевишній сказав:

«Не пожирайте незаконно майна одне одного» (2:188).

Чоловікові слід радитися зі своєю дружиною щодо домашніх і сімейних справ. Він не повинен бути впертим або деспотичним, нехтувати думкою дружини, особливо

²⁸ (Араб.) – нехай буде Аллах задоволений нею.

якщо вона дає розумні поради. Процес спільного прийняття рішень об'єднує подружжя і зміцнює любов між ними. Аллах Всевишній сказав:

«І радяться між собою у справах» (42:38).

Існують практичні приклади з життя посланника Аллаха, коли він діяв, керуючись порадою дружини. Наприклад, у «День Перемир'я» з племенем курейш пророк наказав своїм сподвижникам поголити голови і вийти зі стану іхраму²⁹, але вони вагались. Умму Салаяма, його дружина, порадила йому зробити це самому і потім здатися перед сподвижниками. Пророк вислухав її пораду, виконавши те, що вона запропонувала, і коли сподвижники побачили, що він вийшов із стану іхраму, з поголеною головою, вони наслідували його приклад.

Чоловік повинен допомагати дружині в домашніх справах, не вважаючи це нижчим своєї гідності. Посланець Аллаха, бувало, сам штопав свій одяг, лагодив взуття і допомагав своїм дружинам у домашніх справах. Аїшу запитали: «Що робив Пророк, коли перебував удома?» Вона відповіла: «Він допомагав своїм дружинам (або домочадцям), а коли наставав час молитви, він вирушав у мечеть» (Аль-Бухарі, № 642).

Чоловік не повинен чіплятися до дружини з будь-якої нагоди, вишукувати її недоліки і помилки. Більш того, чоловікові самому слід захищати дружину від здійснення того, що може не сподобатися йому. Пророк говорив:

«Якщо чоловік довгий час був відсутній вдома, [то, вирішивши повернутися,] він повинен старатися, щоб його приїзд не припав на нічний час» (Аль-Бухарі, № 4946).

Він не повинен приїжджати додому вночі, раптово, не повідомивши заздалегідь свою сім'ю, інакше він ризикує побачити дружину в такому вигляді, який може викликати у нього почуття неприязні.

Чоловік не повинен непокоїти дружину, навіть словом, яке може поранити її почуття або засмутити. Коли посланця Аллаха запитали: «О, посланець Аллаха! Які права мають наші дружини?» Він відповів: «[Вони мають право] бути нагодованими, коли у вас є можливість придбати їжу, бути одягненими, коли у вас є можливість придбати одяг; не бийте їх по обличчю, не кажіть їм грубих слів, не карайте їх [відмовою від спілкування з ними або відлученням від свого ліжка], інакше як в стінах будинків ваших» (Абу Дауд, № 2142).

Дружина, яка має сильну неприязнь до чоловіка і побоюється, що ця неприязнь може штовхнути її до здійснення гріховного вчинку, має право просити розлучення, при цьому вона зобов'язана повернути йому махр – передшлюбний дар, але якщо чоловік згоден поступитися їй махром, вона вправі залишити його собі.

Одного разу дружина Сабіта ібн Кайса ібн Шаммаса, який володів відразливою зовнішністю, зізналася посланнику Аллаха в тому, що їй вкрай неприємний вигляд чоловіка, і вона боїться зробити щось, що порушить його права. Посланник Аллаха

²⁹ Іхрам – особливий ритуальний стан паломника, коли йому забороняється вчинення певних справ.

запитав її: «Чи згодна ти повернути йому сад, [який він підніс тобі як махр]?» , вона відповіла:« Так». І жінка повернула чоловікові сад, після чого посланник Аллаха розлучив їх (Аль-Бухарі, № 4867).

Чоловік повинен охороняти честь дружини, захищати її гідність, піклуватися про її моральну чистоту. Посланник Аллаха сказав: «Три людини не увійдуть до раю: непокірний син, що не слухався своїх батьків, дуяс³⁰ і жінка, що уподібнюється чоловікові» (Аль-Мустандрак, ч. 1, стор 144, № 244).

Чоловікові повинно бути притаманним почуття благочестивих ревнощів щодо дружини: він повинен забороняти їй відвідування порочних місць, де вчиняються непристойні вчинки і панує розпуста.

Пророк Аллаха сказав:

«Воістину, Аллах ревнивий і віруючий ревнивий. Ревнощі Аллаха [проявляються], коли віруючий здійснює те, що Аллах йому заборонив» (Муслім, № 2761).

Що стосується ревнощів, властивих людині, то вони повинні бути обґрунтовані з т.з. ісламу і справедливими. Посланник Аллаха сказав: «Є ревнощі, які Аллах любить, і є ревнощі, що ненависні Йому. Аллах любить, щоб мусульманин ревнував, коли є підстава для ревнощів, і ненавидить, коли він ревнує необґрунтовано» (Ахмад, № 445, Абу Дауд, № 2659, Ан- Насаі, № 356, Іруа-уль-Галіль, № 1999).

Праведному чоловікові слід у всьому слідувати прикладу посланника Аллаха., який є найпрекраснішим зразком для наслідування. Аллах Всевишній говорить: **«Посланець Аллаха — прекрасний приклад для вас, для тих, хто сподівається на Аллаха, Останній День і часто згадує Аллаха!»** (33:21).

Право на подружнє співжиття

Право на задоволення статевих потреб є важливим правом, яким володіє заміжня жінка. Ісламські закони зобов'язують чоловіка строго виконувати це право, щоб захистити його дружину від здійснення вчинків, що не відповідають стану благочестивої мусульманки. Без сумнівів, будь-яка жінка потребує чоловіка з люблячим і ніжним серцем, який би піклувався про неї і був здатний належним чином задовольнити її духовні та фізичні потреби.

Іслам засуджує чоловіків, які впадають у крайнощі, цілком віддаючись справам, що пов'язані з поклонінням, таким, наприклад, як додаткові молитви і пости, позбавляючи при цьому своїх дружин їх основних прав на задоволення моральних, соціальних і тілесних потреб. Про це виразно оповідає історія, яка сталася за часів пророка Мухаммада з одним із його сподвижників, передана Сальманом аль-Фарисі.

³⁰ Дуяс – людина, що не піклується про моральну чистоту жінок, які знаходяться під його опікою. Він не прагне відгородити їх від поглядів сторонніх чоловіків, дозволяє перебувати в присутності чужих чоловіків у неналежних шатах, вчиняти інші ганебні вчинки, що суперечать нормам ісламської моралі.

Він розповів: «[Одного разу] я прийшов відвідати Абу Дарда, і біля входу в будинок мене привітала його дружина Умму Дарда, яка постала переді мною в неохайному вигляді. Помітивши це, я вигукнув: «Що сталося з тобою?!» Вона відповіла: «Твій брат [по вірі] Абу Дарда втратив усякий інтерес до тлінного світу. Він проводить ночі в молитвах, а дні в постах!» Трохи пізніше підійшов Абу Дарда, привітав Сальмана, який увійшов і пригостив його їжею. Сальман сказав: «Приєднуйся», на що Абу Дарда відповів: «Я тримаю посту». Сальман сказав: «Клянуся Аллахом, ти припиниш свій піст і будеш їсти разом зі мною», і Абу Дарда припинив свій піст і поїв разом з Сальманом. У той день Сальман заночував у домі Абу Дарди, і, коли той прокинувся вночі, щоб здійснити додаткову молитву, Сальман зупинив його, сказавши: «Твоє тіло має певні права перед тобою, твій Господь має певні права перед тобою, і твоя сім'я має певні права перед тобою. Постися, але іноді відмовляйся від посту, вистоюй ніч у молитвах, але іноді і залишай їх заради дружини. Віддавай належне кожному». Тільки незадовго до світанку Сальман дозволив Абу Дарда встати, сказавши: «Вставай зараз, якщо побажаєш». Вони обидва виконали омивання, здійснили додаткову молитву і потім відправилися у мечеть для здійснення ранкової обов'язкової молитви. Після закінчення молитви з пророком Абу Дарда повідомив йому про те, що трапилося. Посланець Аллаха сказав: «Сальман був правий» (Аль-Бухарі, № 1867).

Також, чоловікові не слід залишати дружину на довгий термін, тривалість якого може варіюватися залежно від здатності дружини обходитися без чоловіка і деяких інших чинників. Відомо, наприклад, що Умар ібн аль-Хаттаб, запитавши поради у своєї дочки Хавса, встановив цей термін рівним шести місяцям. Про це оповідає наступна історія, яку передали імам Абдур-Разак та інші богослови.

Одного разу, коли правитель мусульман Умар ібн аль-Хаттаб за своїм звичаєм здійснював нічний обхід міста, щоб на власні очі бачити потреби своїх підданих, він почув, як одна жінка гірко наспівувала:

Настала нова ніч, якій не видно кінця,

І з нею супутниця її, – непроглядна темрява.

Знову не стулити мені очей, адже він далеко від мене,

Солод моїх очей! Його ласки я пам'ятаю завжди.

І якщо б не воля Того, під Чиїм тронем небеса,

Здригнулося б ложе моє від туги, що огорнула мене.

Коли вранці Умар покликав її і запитав про причину цих слів, вона відповіла, що її дуже обтяжує відсутність чоловіка, який тривалий час проводить у військових експедиціях. І тоді правитель мусульман запитав свою дочку Хафса: «Скільки часу жінка може витримати в розлуці з чоловіком?» Після деяких коливань, під час яких Умар намагався переконати свою дочку, що її відповідь послужить загальному благу всіх мусульман, Хафса, нарешті, сказала: «Шість місяців». Почувши це, Умар став

обмежувати тривалість військових кампаній шістьма місяцями (Абдур-Раззак, ч. 7, стор 152, № 12594).

Чоловік зобов'язаний зберігати таємниці дружини, він не повинен привселюдно обговорювати її недоліки і провини, і йому суворо забороняється розголошувати подробиці їх інтимного життя.

Пророк сказав: «З найбільш ненависних Аллаху людей в Судний день – будуть чоловік і дружина, які розголошують секрети одне одного після інтимної близькості» (Муслім, № 1437).

Жінка – матір

Аллах Всевишній неодноразово згадував у Своїй Книзі про права батьків і зокрема про права матерів.

Аллах Всевишній сказав:

«Наказав вам Господь ваш не поклонятися нікому, крім Нього, а також ставитися якнайкраще до батьків. І коли хтось із них — чи вони обоє — досягне старості, то не говори їм: «Фе!», не гримай на них і говори їм тільки гідні слова. Схили перед ними крило смирення з милосердя свого й говори: «Господи мій! Змилуйся над ними, бо вони ростили мене, малого».» (17:23, 24).

У цьому аяті права батьків згадуються відразу ж після утвердження права Аллаха на те, щоб Його раби не поклонялися нікому, крім Нього, Великого. В ісламі права батьків стоять вище прав інших людей, за винятком прав мужів перед їхніми дружинами. Більше того, щоб показати, наскільки значимі права батьків, Аллах зробив задоволення батьків сином або дочкою показником того, що і Аллах задоволений їхніми сином або дочкою, і зробив невдоволення батьків дітьми показником того, що і Аллах ними не задоволений. Цим Всевишній спонукає мусульманина докласти всіх зусиль, щоб забезпечити своїм батькам гідне життям і оточити їх невпинною турботою.

Пророк сказав:

«Задоволення Аллаха в задоволенні батьків, гнів Аллаха в гніві батьків» (Ібн Хіббан, № 429 та ат- Табарані).

Покірність батькам в тому, що не суперечить нормам ісламу, і служіння їм є обов'язком кожного мусульманина і вважається за краще, ніж виконання різних додаткових видів поклоніння, включаючи і необов'язкову категорію джихаду – священну війну.

Одного разу якийсь чоловік звернувся до пророка, просячи у нього дозволу брати участь у джихаді. Пророк, дізнавшись, що батьки цієї людини живі, звелів йому повернутися до них, сказавши: «Здійснюй джихад [будучи] з ними, [бо твій джихад – служіння їм і турбота про них]» (Аль-Бухарі, № 2842).

Це ж підтверджується наступним висловом посланця Аллаха., про який повідав його сподвижник ібн Масуд: «Я запитав посланця Аллаха: «О, посланець Аллаха! Яке з діянь більш бажане Аллаху?» Він відповів: «Вчинення обов'язкової молитви в належний час». Я запитав: «А [яке з діянь більш бажане Аллаху] після цього?» Він відповів: «Благочестя до батьків [і служіння їм]». Я запитав: «А [яке з діянь більш бажане Аллаху] після цього?» Він відповів: «Джихад на шляху Аллаха»» (Аль-Бухарі, № 5625 і Муслім, № 139).

Інший сподвижник пророка Абдуллах ібн Амр ібн аль-Ас розповідав: «Один чоловік прийшов до посланця Аллаха і сказав: «О, посланець Аллаха! Присягаю тобі [на вірність] у скоєнні хіджри³¹ і участі в джихаді заради вдоволення Аллаха». Пророк запитав його: «Чи живий хто-небудь з твоїх батьків?» Він відповів: «Так, живі обое». Пророк запитав: «Ти дійсно прагнеш винагороди Аллаха?» Чоловік відповів: «Так!» І тоді пророк сказав йому: «Повертайся до батьків і стань для них найкращим супутником!»» (Муслім, № 2549).

Розповідають також, що одного разу до пророка прийшов Муавія ас-Сулямі і повідомив йому, що хоче взяти участь у священній війні заради Аллаха. Посланець же, дізнавшись, що у того жива мати, повернув його до неї, сказавши: «Будь поряд з нею, бо рай – під її стопами» (Ахмад, № 1557 та ан-Насаі, № 3104).

Незважаючи на те, що обое батьків в ісламі займають високе положення і наділені величезними правами перед їхніми дітьми, мати має особливий статус, що переверщує статус батька в сфері, що не зачіпає майнових та інших матеріальних відносин, що, на думку богословів, свідчить про ту виняткову роль, яку вона відіграє в житті дитини.

Це підтверджується наступним переказом, який розповів сподвижник пророка Абу Хурайра: «Одного разу, якийсь чоловік прийшов до пророка і запитав його: «О, посланець Аллаха! Хто більше всіх заслуговує і вартий мого доброго ставлення?» Посланець Аллаха відповів: «Твоя мати». Той запитав: «А хто після неї?» Він відповів: «Твоя мати». Той запитав знову: «А хто після неї?» Він знову сказав: «Твоя мати». Той запитав знову: «А хто після неї?» Він відповів: «Твій батько»» (Аль-Бухарі, № 5625 і Муслім, № 2548).

Цей вислів посланця Аллаха яскраво свідчить про безумовне право обох батьків на добре ставлення до них з боку їхніх дітей та підтверджує триразову перевагу відповідного права матері над правом батька. І це не дивно, адже саме мати довгі місяці носить дитя під своїм серцем, знемагаючи від важкості тягаря, потім в муках дітонародження випускає дитину у світ зі своєї утроби, а потім годує її своїм молоком, віддаючи їй усе найкраще, що є в її організмі.

Аллах говорить в Корані:

³¹ Хіджра (тут) – переселення з однієї місцевості в іншу з релігійних мотивів.

«Ми заповідали людині ставитися якнайкраще до своїх батьків. Матері дуже важко носити дитину, але вона віднімає її лише в два роки. Дякуй Мені та своїм батькам, бо до Мене повернення!» (31:14).

Мусульманин зобов'язаний слухатися своїх батьків і підкорятися їм у всьому, що не порушує прав Аллаха і Його посланника. Якщо батьки спонукають мусульманина до скоєння богопротивного діяння, він повинен відмовити їм гідним чином, не переступаючи меж дозволеного, залишаючись при цьому для них добрим супутником і помічником.

Аллах говорить в Корані:

«А якщо батьки силуватимуть тебе до поклоніння іншим богам, про яких тобі нічого не відомо, не корися їм, але будь із ними в цьому світі добрим і йди шляхом тих, хто звертається до Мене! Потім ви повернетесь до Мене, і Я сповіщу вам про те, що ви чинили!».(31:15).

Якщо батьки мусульманина сповідують іншу релігію, не іслам, він все одно повинен підкорятися і допомагати їм, але тільки в тому, що не суперечить законам Аллаха Всевишнього. Асма розповіла наступну історію: «Моя мати, а вона [в той час] була язичницею, прийшла провідати мене. Я запитала посланця Аллаха: «Моя мати прийшла до мене з нуждою, чи можна мені допомогти їй (або чи можна мені підтримувати з нею родинний зв'язок)?» Він відповів: «Так, допомагай своїй матері!» (Або: «Так, підтримуй з матір'ю родинний зв'язок!»)» (Аль-Бухарі, № 2477).

Таким чином, послух батькам в у тому, що не суперечить нормам ісламу, і благочестя до них є обов'язком кожного мусульманина і мусульманки, і необгрунтована відмова від виконання цього обов'язку або недбальство в його виконанні може викликати гнів Аллаха.

Пророк розповів наступну повчальну історію, яку передав Абу Хурайра:

«Ніхто не розмовляв в колиці (будучи немовлям), за винятком трьох, (одним з яких був) Іса ібн Марйам (Ісус син Марії). (Що стосується другого, то ним було немовля, з яким говорив Джурайдж). Джурайдж належав дому Ізраїлевому і був людиною, що присвятила себе поклонінню Аллаху. Він (побудував собі) келію і (постійно) знаходився в ній. (Одного разу,) коли він здійснював молитву, до нього прийшла його мати і сказала: «О, Джурайдж!» Він сказав: «О, Господь мій, моя мати і молитва моя! (Тобто чому мені слід віддати перевагу)» , – після чого продовжив молитися, а вона пішла. На наступний день вона (знову) прийшла до нього, коли він молився, і сказала: «О, Джурайдж!», – і він (знову) сказав: «О, Господь мій, моя мати і молитва моя!», – після чого продовжив молитися. На третій день вона (знову) прийшла до нього, коли він молився, і сказала: «О, Джурайдж!», – і він (знову) сказав: «О, Господь мій, моя мати і молитва моя!» , – після чого продовжив молитися. Тоді вона почала благати розсердившись: «О, Аллах, не дай йому померти, поки він не побачить обличчя розпусних жінок!» [Незабаром] після цього сини Ізраїля стали говорити про Джурайджа і його поклоніння, а (серед них) була одна блудниця, красою якої

захоплювалися люди. Вона сказала: «Якщо хочете, я обов'язково зваблю його!» І вона прийшла до нього, але він (навіть) не повернувся до неї. Тоді вона прийшла до пастуха, який переховувався в його келії, дозволила йому оволодіти собою і завагітніла, а коли народила, то сказала: «Він від Джурайджа». І тоді люди прийшли до нього, змусили його спуститися донизу, зруйнували його келію і почали бити його. Він запитав: «Що з вами?» Вони сказали: «Ти вчинив перелюб з цією блудницею і вона народила від тебе!» Він запитав: «Де ця дитина?», – А коли вони принесли її до нього, (Джурайдж) попросив: «Дайте мені помолитися». І він здійснив молитву, закінчивши (молитися), підійшов до дитини, і стукнувши злегка по його животу, сказав: «О, хлопчик, хто твій батько?» (Немовля) відповіло: «Такий-то пастух». (Почувши це, люди) стали підходити до Джурайджи, цілувати його і торкатися до нього, а (потім) сказали: «Ми збудуємо тобі келію із золота!» , – але він сказав: « Ні, будуйте її з глини, якою вона і була!», – і вони зробили це».

(Що ж стосується третього немовляти, то) якось раз, коли він смоктав груди матері, повз (них) на чудовому коні проїхав вершник прекрасного виду, і мати (дитини) сказала: «О, Аллах, зроби мого сина таким же, як цей (вершник)!» Тоді дитина залишила груди, повернувшись до (цього вершника), подивилась на нього і сказала: «О, Аллах, не роби мене подібним йому!» , – після чого знову почав смоктати груди.

Абу Хурайра, оповідач цього переказу, сказав:

– І в мене досі стоїть перед очима посланець Аллаха, що розповідав про те, як (це немовля) смоктало груди, і поклато у рот свій вказівний палець, який стало смоктати. А потім (Посланник Аллаха) сказав:

– А (через деякий час люди) провели повз (них) якусь рабиню, яку вони били, і кричали: «Ти вчинила перелюб! Ти скоїла крадіжку!», – Вона ж казала: «Досить мені Аллаха, прекрасний Він Заступник!» (Побачивши це,) його матір сказала: «О, Аллах, не роби мого сина таким, як ця (Рабиня)!» Тоді (дитина знову) залишила груди, подивилась на рабину і сказала: «О, Аллах, зроби мене подібним до неї!» І тоді вони стали розмовляти одне з одним і (жінка) сказала: «(Чому), коли повз проїхала людина (настільки) прекрасного виду і я сказала: «О, Аллах, зроби мого сина таким же, як він!», – Ти сказав: «О, Аллах, не роби мене подібним йому!», – а коли провели цю невірлицю, яку (люди) били, і кричали: «Ти вчинила перелюб! Ти скоїла крадіжку!», – і я сказала: « О, Аллах, не роби мого сина таким, як вона!», – ти сказав: « О, Аллах, зроби мене подібним до неї!»?» (На це дитина) відповіла: «Воістину, ця людина є деспотом, і тому я сказав: «О, Аллах, не роби мене подібним йому!», – (Що ж стосується) цієї (рабині,) то про неї говорять: «Ти вчинила перелюб!», – а вона (цього не робила, і про неї говорять): «Ти скоїла крадіжку!», – а вона (нічого) не вкрала, і (тому) я сказав: «О, Аллах, зроби мене подібним до неї!» (Аль-Бухарі, № 3253).

Непослух батькам, прояв неповаги до них, відмова від виконання своїх обов'язків перед ними є великими гріхами, за які уготовано покарання, як у цьому житті, так і у наступному. Пророк сказав: «Немає таких гріхів, за вчинення яких Аллах

карав би як в цьому світі, так і в наступному, крім [цих двох:] несправедливості та відмови від підтримки родинних зв'язків» (Ат-Тірмізі, № 2511, Ібн Маджа, № 4211).

Пророк також сказав: «Воістину, Аллах Всевишній забороняє вам не слухатися матерів, не віддавати людям того, що вони заслужили по праву, вимагати те, на що ви не маєте права, закопувати новонароджених дівчаток живцем, і засуджує марнослів'я, зайві питання і марнотратство» (Аль-Бухарі, № 5630).

Також, Всевишній Аллах відповідає на благання тих своїх рабів, які благочестиво ставляться до своїх батьків та піклуються про них. Ібн Умар розповів наступну історію, що була розказана пророком:

«(Колись) троє людей з числа тих, що жили до вас, відправилися в путь (і йшли) до тих пір, поки не зупинилися на ніч у якійсь печері, але коли вони увійшли туди, з гори зірвався величезний камінь і наглухо закрит для них (вихід з) неї. Тоді вони сказали: «Воістину, від цього каменю нас може врятувати тільки звернення до Аллаха Всевишнього з благанням (про те, щоб Він визволив нас від нього) за наші благі справи!» (Після цього) один з них сказав: «О, Аллах, у мене були старі батьки, і вечорами я ніколи не напував (молоком) ні дружину, ні дітей до (тих пір, поки не приносив молока) моїм старим. Одного разу пошуки корму для мого стада повели мене далеко (від будинку), а коли я повернувся, вони вже спали. Я надоїв для них молока, але не побажав ні будити їх, ні поїти молоком дружину і дітей раніше них, а до самого світанку чекав з чашею в руці їх пробудження, і весь цей час діти плакали від голоду біля моїх ніг. А потім (мої батьки) прокинулися і випили своє вечірнє пиття. О, Аллах, якщо я зробив це, прагнучи до лику Твого, то визволи нас від того становища, в якому ми опинилися через цей камінь!» І після цього (камінь зрушив з місця, відкривши) прохід, але не настільки, щоб вони могли вибратися звідти.

Інший сказав: «О, Аллах, воістину, була в мене двоюрідна сестра, і я любив її так сильно, як тільки можуть чоловіки любити жінок, і бажав її, але вона противилася мені. (Так продовжувалося до тих пір), поки не стався (посушливий) рік. І тоді вона прийшла до мене, а я дав їй сто двадцять динарів, щоб вона дозволила мені розпоряджатися собою. І вона пішла на це, коли ж я отримав можливість (оволодіти) нею, вона сказала: «Побійся Аллаха і не ламай цю печатку інакше як по праву!» І тоді я покинув її, (незважаючи на те, що) любив її більше за всіх, залишивши те золото, яке я їй дав. О, Аллах, якщо я зробив це, прагнучи до лику Твого, то визволи нас від того становища, в якому ми опинилися!» І після цього камінь (знову зрушив з місця, але прохід був все ще недостатньо широкий, щоб) вони могли вибратися звідти.

Третій сказав: «О, Аллах, воістину, одного разу я найняв працівників і заплатив (всім) їм, крім однієї людини, який залишив те, що йому належало, і пішов, я ж використав його гроші і примножив їх. А через деякий час він прийшов до мене і сказав: «О, раб Аллаха, віддай мені мою плату». Тоді я сказав йому: «Платою твоєю є всі ці верблюди, корови, вівці і раби, яких ти бачиш». Він сказав: «О, раб Аллаха, не насміхайся з мене!» Я сказав: «Я не насміхаюся з тебе», – і він забрав все це, нічого не залишивши. О, Аллах, якщо я зробив це, прагнучи до лику Твого, то визволи нас від

того становища, в якому ми опинилися!», – і після цього камінь (Зрушився настільки, що вони змогли) вибратися назовні і піти» (Аль-Бухарі, № 2152).

Аллах зробив благочестя до батьків та турботу про них причиною прощення гріхів. Абдулла ібн Умар (нехай буде Аллах задоволений ним і його батьком) розповідав:

«Якийсь чоловік прийшов до посланця Аллаха і сказав: «О, посланець Аллаха, я вчинив великий гріх. Чи є для мене спокута (або каяття)?» Посланець Аллаха запитав: «Чи живі твої батьки?» Чоловік відповів: «Ні». Пророк запитав: «А чи є у тебе тітка (з боку матері)?» Чоловік відповів: «Так». Пророк сказав: «Тоді будь благочестивим до неї!»» (Ібн Хіббан, № 435).

В ісламі тітка (з боку матері) у певних ситуаціях має той же статус, що й мати. Пророк сказав: «Тітка (з боку матері) має той же статус, що і матір» (Аль-Бухарі, № 2552).

Іслам спонукає мусульманина до виконання його обов'язків перед батьками і після їх смерті. Малік ібн Рубай'а сказав: «Коли ми сиділи у посланника Аллаха до нього прийшов чоловік з племені бану Салама і сказав: «О, посланець Аллаха, чи можна надавати благодіяння батькам після їх смерті?» Пророк сказав: «Так, молитися за їх благополуччя у наступному житті, просити в Аллаха прощення для них, виконати те, що вони доручили, підтримувати родинні зв'язки з тими, з ким ти пов'язаний через них і надавати благодіяння їх друзям!»» (Абу Дауд, № 5142).

Жінка – родичка, сусідка, вдова

Ісламські закони наділяють жінку тими ж основоположними правами, які надані чоловікам. У цьому проявляється характерна риса ісламу – турбота про суспільний добробут і взаємна підтримка членів всієї мусульманської спільноти.

Пророк говорив: «Віруючі в своїй взаємній турботі, любові і доброті один до одного подібні людському тілу: якщо один орган занедужає, усе тіло відгукується лихоманкою і безсонням» (Муслім, № 2586).

Він же сказав: «Хто вірує по відношенню до віруючого подібний будові, окремі частини якої зміцнюють одна одну», і [вимовивши це,] пророк переплів свої пальці (в знак згуртованості) (Аль-Бухарі, № 467, Муслім, № 2585).

Аллах Всевишній наказав мусульманам належним чином підтримувати родинні зв'язки з родичами обох статей незалежно від ступеня їхньої спорідненості і застеріг від розриву родинних зв'язків:

«Можливо, якщо ви відвернетесь, то поширите нечестя на землі та розірвете родинні зв'язки» (47:22).

Пророк сказав: «Хто розриває родинний зв'язок, той не увійде в рай» (Муслім, № 2556).

Іслам приділяє особливу увагу матеріальній підтримці нужденних родичів незалежно від їх статі. Пророк сказав: «Той, хто подасть милостиню бідному, отримає нагороду, а той, хто подасть милостиню бідному родичеві, отримає подвійну нагороду: за милостиню і за підтримання родинного зв'язку» (Сахіх ібн Хузайма, № 2067).

Іслам наділяє особливим становищем сусідів, не розділяючи чоловіків і жінок. Аллах Всевишній говорить:

«Поклоняйтесь Аллаху та не додавайте Йому нікого як рівного. Якнайкраще ставтеся до батьків, родичів, сиріт і бідних; а також до сусідів, які є вашими родичами, і до тих, які не є вашими родичами; до побратима, до подорожнього, а також до рабів ваших. Воістину, Аллах не любить зухвалих і гордих, які самі є скнаррами та закликають людей до жадібності, приховують те, що Аллах дарував їм зі Своєї ласки. І Ми приготували для невірних принизливу кару!» (4:36-37).

Посланець Аллаха говорив: «Джибріл (архангел Гавриїл) так наполегливо закликав мене піклуватися про сусідів, що я подумав, що сусіду судилося стати законним спадкоємцем свого сусіда» (Аль-Бухарі, № 5668).

Він також сказав одного разу: «Клянуся Аллахом, не вірує, клянуся Аллахом, не вірує, клянуся Аллахом, не вірує!» Його запитали: «Хто [не вірує], о, посланник Аллаха?» Він відповів: «Той, від шкоди якого не почуває себе в безпеці його сусід» (Аль-Бухарі, № 5670).

Сподвижники пророка уважно стежили за станом справ своїх сусідів, і в особливості особливо жінок, з тим, щоб першими прийти їм на допомогу в разі потреби. У книзі «Хільятуль-Аулія» Асфакані наводить наступну історію, розказану Тальхою: «Одного разу вночі Умар ібн аль-Хаттаб, правитель мусульман, вийшов зі свого будинку. Я вирішив прослідувати за ним, щоб подивитися, що він робить уночі. Я побачив, як він входив в один будинок і опісля, через якийсь час, виходив, потім заходив в інший будинок. Вранці я попрямував до першого будинку і зайшов туди, щоб дізнатися, хто там живе. На мій подив, там я побачив стару, сліпу й розбиту паралічем жінку. Я запитав її: «Чого ж хотіла від тебе та людина, яка приходила до тебе вчора вночі?» Вона відповіла: «Цей чоловік протягом такого-часу піклується про мене; він доглядає за мною, прибирається у будинку і охороняє мій спокій». І тоді Тальха сказала про себе: «Хіба можна знайти ваду в цій людині?!»

Особливу увагу іслам приділяє турботі про вдів. Посланець Аллаха сказав: «Людина, що піклується про вдів і бідняків, подібна воїну, що бере участь у священній війні», або ж він сказав: «Подібний до того, хто вистоює молитву без перерви, або тому, хто постить безперервно» (Аль-Бухарі, № 5038 і Муслім, № 2982).

Таким чином, узагальнюючи те, що ми розповіли в попередніх розділах про права жінки в ісламі і обов'язки чоловіка перед нею, можна сміливо стверджувати, що навряд чи коли-небудь людство було свідком такого справедливого ставлення до жінки, яке гарантоване їй законами ісламу.

Деякі помилкові погляди

на становище жінки в ісламі

Продовжуючи тему про становище жінки в ісламі і її права, хотілося б зупинитися на ряді помилкових поглядів, поширених сьогодні деякими засобами масової інформації та окремими недобросовісними дослідниками і політиками, метою яких, як нам здається, є навмисне осквернення образу мусульманської жінки і дискредитація ісламу в очах непідготовленої аудиторії. Про причини такого негативного ставлення до ісламу та його послідовників можна говорити багато і довго; ми ж у рамках цієї скромної праці хочемо обмежитися словами професора Генрі Макоу, який вважає нападки, яким піддається мусульманська жінка, моральною агресією проти ісламу. Він пише: «... Роль, яка відведена жінці – до якої б культури вона не належала – величезна. Війна, на наших очах нав'язувана арабо-мусульманському світу на Близькому Сході, переслідує не тільки загарбницьку мету – бажання володіти арабською нафтою, але й спрямована проти їхньої релігії і культури. Вона зосереджена на тому, щоб позбавити мусульманську жінку її шат і замінити їх на бікіні...»³²

Ми бачимо, наскільки точно професор підмітив зв'язок між прагненням Заходу послабити позиції ісламу і спробами спокусити мусульманську жінку, вселяючи їй помилкові ідеали горезвісної свободи і закликаючи до відмови від носіння хіджабу – традиційного одягу благочестивої мусульманки. Далі Макоу продовжує:

«Основні турботи мусульманки зосереджені на її будинку, дещо подібного до затишного «гніздечка», місця, де народилися і виховуються її діти. Вона – берегиня сімейного вогнища, вона – коренева система дерева під назвою сім'я, яка підживлює її духовно, виховує дітей, піклується про те, щоб вони були ситі, вона – опора для чоловіка і його притулок.

На відміну від неї, турботи американської королеви краси зосереджені на тому, щоб продефілювати практично голою, в одному лише бікіні, перед мільйонами глядачів, що спостерігають за нею по телевізору. Вона – переконана феміністка, належить тільки сама собі. Однак на практиці, як це не парадоксально звучить, вона – надбання кожного, хто її забажає. Вона одночасно належить всім і нікому. Її основна мета – продати своє тіло за якомога більшу суму... В Америці національним мірилом жіночої затребуваності стає сексуальна зовнішність... І в результаті середня американка до початку свого офіційного сімейного життя має досвід спілкування з десятками статевих партнерів. Поняття невинності, яке є невід'ємною частиною жіночої краси, стає чужим їй. Її серце кам'яніє, а мозок перетворюється у рахункову машину.

³² Bikini vs. Burka: The Debauchery of Women. September, 2009 // www.HenryMakow.com

Нездатна любити, хіба гідна вона того, щоб живіт її став вмістилищем для насіння чоловіка?!»

Багатоженство

Багатоженство, як форма шлюбу, при якій чоловік укладає шлюбний союз із декількома жінками одночасно, є дозволеним у ісламі і має глибокі історичні корені в багатьох інших релігіях і культурах. Приміром, іудео-християнські традиції підтверджують наявність декількох дружин у багатьох пророків, які проповідували в доісламський період. Так, згідно Старому Завіту, пророк Авраам мав трьох дружин³³, Яків – чотирьох³⁴, Давид мав безліч дружин, не рахуючи наложниць³⁵, а в Соломона було 700 дружин і 300 наложниць³⁶. Є свідчення, що підтверджують, що іудеї досить широко практикували багатоженство в дохристиянський період³⁷, і коли «з'явилося християнство, ця практика все ще була поширена серед них»³⁸ аж до другого століття нашої ери. Один з раних отців Церкви Джастін Мартир (110-165 рр..) повідомляв, що в його часи іудеї дозволялося мати чотири або п'ять дружин³⁹. На сьогоднішній день, погляд різних течій іудаїзму на багатоженство неоднозначний, проте деякі дослідження дозволяють говорити про те, що така практика зустрічається рідко. Виняток становить єврейська діаспора в Ємені та деяких інших арабських країнах, де багатоженство не заборонене законом. В Ізраїлі багатоженство офіційно заборонено⁴⁰, однак деякі рабини підтримують багатоженство, а Овадья Йосеф – колишній головний сефардський рабин Ізраїлю в свій час звертався до уряду Ізраїлю з проханням дозволити багатоженство і вимагав легалізувати практику утримання наложниць⁴¹.

Старий Завіт не тільки дозволяє людині мати кілька законних дружин, але і встановлює наступні умови, які необхідно виконати тому, хто одружується з кількома жінками: «... якщо ж іншу візьме за нього, то вона не повинна залишатись без їжі, одягу і подружнього співжиття»⁴² і зобов'язує чоловіка, у якого помер брат, залишивши після себе дружину, одружитися з нею: «Якщо брати живуть разом і один із них помер, не маючи сина, то дружина померлого не повинна виходити на сторону за людину чужу, але дівер її прийде та й візьме її собі за дружину, і житиме з нею ...»⁴³. По суті, в Старому Завіті немає жодного вірша, з якого б випливало, що практика багатоженства є забороненою.

³³ Буття, 16:3, 21:1-1, 25:1.

³⁴ Буття, 29:28, 30:4, 30:9.

³⁵ 2 Самуїла, 5:13.

³⁶ 1 Царств, 11:3.

³⁷ *Coogan, Michael.* God and Sex. What the Bible Really Says (1st ed.). New York, Boston: Twelve, Hachette Book Group. С. 78.

³⁸ *Joyce, George.* Christian Marriage: An Historical and Doctrinal Study. Sheed and Ward. С. 560.

³⁹ *Justin Martyr.* Dialogue with Trypho the Jew. § 134.

⁴⁰ Eglash, Ruth. Israel 2008: State of Polygamy // www.Fr.jpost.com; Aburabia, Sarab. Victims of polygamy // www.Haaretz.com

⁴¹ Polygamy's Practice Stirs Debate in Israel // www.WWRN.org

⁴² Вихід, 21:10.

⁴³ Второзаконня, 25:5.

У Новому Завіті Ісусу дається наказ дотримуватися і продовжувати закон Мойсея, нехай буде Аллах милостивий до нього, і в ньому немає жодної цитати, яка б переконливо забороняла багатоженство. Всі вірші, які противники багатоженства наводять як доказ правильності своїх поглядів, мають неоднозначне трактування у різних християнських богословів. Заборона на багатоженство в християнстві з'явилася лише як результат законодавства, сформульованого певними фракціями християнської церкви, а не першоджерелами самого християнства, і історія християнського світу є наочним тому свідченням. Так, за словами Дена Бредлі, професора генетики з Трініті-коледжу в Дубліні, багатоженство було широко поширене в пост-християнській Ірландії⁴⁴. В середині VI століття Верховний Король Ірландії Діармайд мав двох дружин і двох наложниць, багатоженство широко практикувалося і королями династії Меровінгів, по дві дружини було у Філіпа I Великодушного, ландграфа Гессенського і Фрідріха Вільгельма II, короля Пруссії⁴⁵.

Мартін Лютер, відомий християнський богослов, ініціатор Реформації, писав: «Я визнаю, що не зможу заборонити людині одружуватися на декількох жінках, бо це не суперечить Святому Письму ...»⁴⁶.

Як ми вже згадували, араби за часів доісламського невігластва, також практикували багатоженство, не обтяжуючи себе якимись етичними нормами або правилами.

Таким чином, іслам не є зачинателем цієї традиції, він лише дозволив практику, що існувала раніше, зробивши при цьому шлюбні зв'язки більш організованими і встановивши для них суворі рамки, такі, наприклад, як:

□ **Обмеження числа дружин.** Мусульманин не може мати більше чотирьох дружин одночасно, про що свідчать першоджерела мусульманського права. Аллах говорить: «...**одружуйтеся із тими жінками, які вам до вподоби: з двома, з трьома, з чотирма ...**»(4:3). Також розповідають, що, коли Гайлан ібн Салама ас-Сакафій прийняв іслам, у нього було десять дружин, і пророк наказав йому залишити чотирьох з них, а з рештою розлучитись⁴⁷.

□ **Обов'язковість справедливого, рівноправного ставлення до всіх дружин.** Аллах говорить: «**Та якщо ви боїтесь, що не будете справедливі із ними, то нехай це буде лише одна дружина, або ж невільниця, захоплена вами. Це ближче [до справедливості], якщо не прагнете відхилитися ви**» (4:3). Пророк говорив: «Хто мав двох дружин і віддавав перевагу одній з них, обділяючи іншу, постане в Судний День з опалим боком» (Абу Дауд, ат-Тірмізі та ін.) Ця умова, регулює шлюб з кількома жінками одночасно, відноситься до області матеріальних відносин – утримання дружин, забезпечення їх житлом, обдаровування подарунками і т.д. – і не зачіпає сфери

⁴⁴ James Owen. Millions of Men May Be Descended From Irish King. January 20, 2006. National Geographic News.

⁴⁵ Вестермарк (Westermarck), Едвард (1862-1939). Історія людського шлюбу.

⁴⁶ Luter, Martin. De Wette II, 459. С. 329-330.

⁴⁷ Сахих ібн Хіббан. Ч. 9. С. 463. № 2759.

почуттів, які, як відомо, важко піддаються контролю. Чоловік може відчувати більшу симпатію до однієї з дружин, і, як наслідок, бажати інтимного контакту з нею більше ніж з іншими дружинами, але при цьому він не повинен обмежувати права інших. Аллах говорить: « **Ви ніколи не зможете однаково ставитися до всіх дружин зі справедливістю, навіть якщо ви прагнете до цього. Не схилийтесь до однієї, залишаючи іншу в невизначеності. І якщо ви будете праведними та богобоязливими, то, воістину, Аллах — Прощаючий, Милосердний!**» (4:129). Аїша, дружина пророка, розповідала: «Посланник Аллаха ділив між нами все по справедливості, кажучи: «Господи! Я ділю між ними по справедливості те, що підвладне мені. Не засуджуй мене за те, що підвладне Тобі, а мені – ні!»⁴⁸.

□ **Можливість утримувати другу дружину і здатність до подружнього співжиття.** Чоловік, що страждає еректильною дисфункцією, яка перешкоджає нормальній статевій активності, не повинен прагнути одруження на другій дружині, бо при цьому буде порушено її право на задоволення статевих потреб. Також той, хто не може матеріально забезпечити другу сім'ю, не повинен одружуватися, що є винятком із загального правила, про яке Аллах сказав: «**Нехай зберігають цноту ті, хто не може одружитися, доки Аллах із ласки Своєї не збагатить їх**» (24:33).

Тепер нам хотілося б зупинитися на деяких проблемних ситуаціях у сфері подружніх відносин, поширених в сучасному суспільстві, які безпосередньо зачіпають обговорювану нами тему про багатоженство.

1. У сім'ї немає дитини, бо дружина безплідна, а чоловік хоче мати власних дітей, прагнучи забезпечити збереження свого роду. Що краще – щоб він розлучився з дружиною, залишивши її одну з її проблемами, і одружився на іншій, або ж, щоб він одружився на другій, зберігши шлюбні стосунки з першою, продовжуючи при цьому піклуватися про неї, співпереживати їй, задовольняти її потреби?

2. Дружина страждає від важкої фізичної недуги, яка перешкоджає належному виконанню нею подружніх обов'язків, що викликає у її чоловіка природний сильний фізичний і психологічний дискомфорт. Він може розлучитися з нею, і при цьому вона навряд чи коли-небудь вийде заміж, враховуючи її захворювання. Він може регулярно звертатися до послуг жінок легкої поведінки, наражаючи на небезпеку своє здоров'я і здоров'я домочадців. І навіть якщо він заведе собі постійну коханку, це не принесе морального заспокоєння ні йому, ні його дружині, оскільки подібна практика все ще вважається осуджуваною у нашому суспільстві, не зважаючи на той рівень духовної деградації, якої воно досягло. І він, нарешті, може взяти собі другу дружину, забезпечуючи обох належною турботою і увагою. То який із сценаріїв, на ваш погляд, більш людяний і справедливий?

3. Деякі чоловіки в силу природних особливостей свого організму мають надсильну статеву конституцію, і, внаслідок цього, мають більш високі потреби для її реалізації. Не кожна жінка може і здатна задовольнити потреби такого чоловіка,

⁴⁸ Там само. С. 204. № 2761. Щодо цього вислову існують певні розбіжності серед богословів.

і це стає причиною постійної фізичної і психологічної незадоволеності чоловіка, що неминуче веде до сімейних негараздів і до пошуку додаткових способів вирішення цієї проблеми. І як ви думаєте, чи буде краще, якщо він займеться пошуком способів реалізації своєї сексуальної енергії на стороні, у блудниць, зі всіма витікаючими звідси наслідками, або ж якщо він одружиться ще на одній жінці, не переступаючи меж цнотливості, отримуючи при цьому повне фізичне та моральне задоволення від спілкування з обома дружинами?

4. Чоловіки більш схильні до насильницької смертності внаслідок воєн, збройних конфліктів і т.д., і в певні періоди історії у деяких регіонах кількість жінок може суттєво перевищувати кількість чоловіків. Яскравим прикладом цього є Перша і Друга світові війни, які забрали життя великої частини чоловічого населення СРСР, Німеччини і деяких інших країн Європи, які опинилися в епіцентрі війни. Та й у наші дні наявність «гарячих точок» і конфліктних зон несприятливо впливає на співвідношення числа чоловіків і жінок. Якби кожен чоловік обмежився однією дружиною, то яка б була доля решти жінок? І що краще для такої жінки: залишатися незаміжною, випробовуючи всі тяготи самотності, або стати другою дружиною чесного, дбайливого, благопристойного і цнотливого чоловіка і народити законних дітей, у яких буде повноцінна сім'я?

5. У будь-якому суспільстві існує певна категорія жінок, що складається з вдів, розлучених, а також уже не молодих жінок, які в силу тих чи інших причин ніколи не були заміжні. Як правило, такі жінки соціально не захищені, піддаються постійному стресу, потребують фізичної та психологічної підтримки. Що краще для жінки в подібній ситуації: залишитися незаміжною або вийти заміж за вже одруженого чоловіка, зберігаючи при цьому свою гідність, чистоту і отримуючи законну можливість пізнати радості подружнього життя і материнства?

У сучасному суспільстві практично повсюдно поширене таке явище, коли чоловік підтримує відносини з декількома жінками одночасно. Якщо в ісламському суспільстві ця практика представлена шлюбним союзом чоловіка з кількома жінками, при якому він несе відповідальність за кожну дружину і її дітей, то в неісламських суспільствах це явище приймає, найчастіше, відверто потворні форми, коли чоловік вступає в інтимний зв'язок зі сторонньою жінкою тільки для того, щоб догодити своїй хіті, не несучи при цьому ніякої відповідальності за наслідки свого діяння. Спроби якось легалізувати подібні зв'язки або ставитися до них поблажливо приводять до дуже сумних соціальних наслідків, таких, наприклад, як стрімке поширення проституції, небезпечних хвороб, дитячої порнографії, випадків зґвалтування, величезної кількості абортів, безлічі незаконно народжених дітей і т.д.

На одній науково-практичній конференції з проблем молоді в Росії були приведені наступні дані, які жахають своєю нещадністю: «У США більше чверті дорослого населення заражене хворобами, що передаються статевим шляхом⁴⁹. Америку називають країною, що переможена СНІДом. За кількістю цих захворювань,

⁴⁹ Всі дані в цій доповіді наведено станом на 2004 р.

злочинів на сексуальному ґрунті США випереджають Росію у багато разів. У США величезна кількість підліткових вагітностей і абортів. У Швеції, де «статеве виховання» проводиться ще більш інтенсивно, найбільш високий рівень самогубств. У США після введення «Статевого виховання» число підліткових вагітностей зросло в два рази, в тій же мірі збільшилася і кількість абортів. У США від СНІДу кожні 15 хвилин помирає одна людина. Число ВІЛ- інфікованих підлітків подвоюється кожні 14 місяців. Кожні 13 секунд один підліток заражається якою-небудь венеричною хворобою. У дитячий порнобізнес в США щорічно залучається 600 000 дітей віком від 3 до 18 років. Один із сенаторів назвав кампанію по «сексуальній освіті» «Найдорожчою катастрофою Америки у ХХ столітті». У 1996 році Конгрес США прийняв «Соціальну реформу», в якій проголошується: «Шлюб – основа процвітаючого суспільства. Підтримка батьківства та материнства – основа успішного виховання та розвитку дітей». Бюджетне фінансування «сексуальної просвіти» було припинено, і з 1997 року в цій країні стала впроваджуватися програма «Цнотливість у дошлюбних відносинах», на реалізацію якої виділяється щорічно 50 млн. доларів. Штати з найменшою кількістю абортів та позашлюбних пологів отримують значні премії від держави»⁵⁰.

А ось що говорить про ситуацію, що склалася, відома американська кіноактриса, фотомодель і секс-символ Америки 70-х років Рейчел Уелч (Raquel Welch): «У наші дні, як мені здається, мало хто здатний стримувати свою хіть і брати на себе відповідальність за свої вчинки ... Мені соромно говорити про це, але я сама була одружена чотири рази, але, незважаючи на це, я переконана, що саме законний шлюб є основою нашого суспільства, захищає наших дітей і вберігає нас від соціального безладу... Недолік моральних обмежень у відносинах між чоловіком і жінкою, або, як говорять деякі, «сексуальна революція» – ось чим керується сьогодні людина, що підбирає собі статевого партнера, тоді як раніше вибір статевого партнера розглядався як вибір супутника життя. Відсутність взаємних зобов'язань виключає можливість довірливого ставлення та лояльності між партнерами дітородного віку, що неодмінно веде до подружніх зрад...» І в завершення своєї бесіди Уелч каже: «Повірте мені, друзі, якщо така навчена життєвим досвідом секс-зірка, як я, починає розмахувати червоним прапором і попереджати, що рівень моральної деградації суспільства опустився дуже низько, значить, далі буде набагато гірше ... Якщо чесно, саме мій імідж секс-символу змушує мене встати і голосно сказати: «Дівчата, зупиніться! Хіба не прийшла пора хоч якось вдосконалити себе? Ми здатні на краще! ...»⁵¹

Відповідно до ісламських законів, кожна з дружин чоловіка користується однаковими правами і привілеями. Чоловік зобов'язаний виконувати пов'язані із шлюбом фінансові та моральні зобов'язання перед своїми дружинами та дітьми. Всі діти –законнонародженні та повинні виховуватися і забезпечуватися всім необхідним

⁵⁰ Збірник доповідей науково-практичної конференції «Медико-соціальні проблеми молоді Свердловської області», Уральський НДІ дерматовенерології і іммунопатології МОЗ РФ, 28 Квітень 2004

⁵¹ *Kathleen Gilbert*. Aging Sex Icon Raquel Welch: Contraceptives Shattered Marriage, the 'Cornerstone of Civilization'. May 12, 2010 // LifeSiteNews.com

під наглядом обох батьків. Перелюб, розпуста і позашлюбні зв'язки в ісламі суворо заборонені. Пророк зробив усе для того, щоб захистити своїх послідовників від цих соціальних пороків, які завдають шкоди не тільки індивіду, але і всьому суспільству в цілому, і руйнують інститут сім'ї. Наступна оповідь є свідченням мудрості пророка і його надзвичайної терплячості у вирішенні подібних проблем: «[Якийсь] юнак прийшов до посланника Аллаха і запитав: «О, посланник Аллаха, дозволь мені здійснити перелюб». Люди почали жорстоко дорікати йому [за його зухвалість], але пророк сів ближче до нього і запитав: «Хотів би ти цього для своєї матері?» Той відповів: «Ні, клянуся Аллахом, та зробить Аллах мене викупом за тебе!» Посланник Аллаха сказав: «Значить, і люди не хочуть цього для своїх матерів», і продовжив: «А хотів би ти цього для своєї дочки?» Той відповів негативно. Посланник Аллаха сказав: «Значить, і люди не хочуть цього для своїх дочок», і продовжив: «А хотів би ти цього для своєї тітки по батьківській лінії?» Той відповів негативно. Посланник Аллаха сказав: «Значить, і люди не хочуть цього для своїх тіток по батьківській лінії», і запитав: «А хотів би ти цього для своєї тітки по материнській лінії?» «Ні», – відповів той. Посланник Аллаха сказав: «Значить, і люди не хочуть цього для своїх тіток по материнській лінії». Потім пророк поклав свою руку на його груди і сказав: «О, Аллах, прости його гріх, очисти його серце і зроби його цнотливим (зміцни його в утриманні від гріха)» (Ахмад, № 22265).

Можна сказати, що цей переказ є практичним втіленням золотого правила етики, згаданого посланником Аллаха: «Ніхто з вас [у повній мірі] не увірує, поки не захоче для свого брата того ж, чого він хоче для себе» (Аль-Бухарі, № 15 і Муслім, № 44).

Можливо, хтось із читачів запитає: якщо іслам дозволяє багатоженство, то чому б не дозволити і зворотню практику, поліандрії, коли жінка має кілька чоловіків? Ми думаємо, існує ряд природних причин, які роблять цей варіант шлюбних відносин нежиттєздатним. Приміром, релігійні та культурні традиції більшості народів наділяють чоловіка чільним становищем у сім'ї, завдяки анатомо-фізіологічним, емоційним і психологічним особливостям його організму. Якщо жінка буде заміжня за кількома чоловіками, гостро постане питання лідерства і підпорядкованості, що, природно, створить нездорову, якщо не сказати ворожу, обстановку в сім'ї. Також, якщо жінка в такій родині завагітніє і народить, то як буде встановлюватися факт батьківства? Що б сталося з генофондом нації, яка б лише на кілька поколінь узаконила для себе таку практику? Не забувайте також, що жінка може завагітніти і народити дитину не більше одного разу на рік, в той час як чоловік, за такий же період, може стати батьком кількох дітей. І чи може чоловік при такій формі шлюбу, як поліандрія, зберегти цнотливість у рамках подружньої обітниці перед дружиною, у якої є інші чоловіки крім нього? Нам здається, що відповіді на всі ці запитання очевидні, і навряд чи розумно зводити на один рівень подружніх відносин багатоженство і поліандрію.

Далі ми хочемо навести висловлювання деяких західних мислителів, які виступали на підтримку багатоженства і вважали його гідним рішенням тих проблем, від яких страждає їхнє суспільство.

Гюстав Лебон у своїй книзі «Арабська цивілізація» говорить: «Полігамія дозволяє суспільству послабити соціальну кризу, вирішити проблему проституції та позбавити суспільство від такого явища, як байстрюки»⁵²

Анні Безант у своїй книзі «Релігії і вірування Індії» пише: «Якщо бути чесним і справедливим, ми повинні визнати, що багатоженство в ісламі забезпечує жінку захистом, підтримкою і повагою. Багатоженство краще, ніж західна проституція, яка дозволяє чоловікові мати коханку або подружку для задоволення своєї похоті, не піклуючись про її почуття, емоції, потреби і репутацію»⁵³.

Мобінар, колишній член французького парламенту, якимось зауважив: «У Франції два з половиною мільйони дівчат не зможуть вийти заміж, якщо кожен юнак-француз обмежиться однією дружиною. Я переконаний, що жінці не судилося пізнати радощів повноцінного життя, поки вона не стане матір'ю, і будь-який закон, який прирікає величезну кількість громадян на життя, що йде врозріз з канонами людської природи, є жорстоким і диким, що суперечить елементарним нормам справедливості»⁵⁴.

У 1959 році ООН опублікувала спеціальну доповідь, в якій, серед іншого, говорилося: «Ця публікація, заснована на цифрах і статистичних даних, підтверджує, що весь сучасний світ стоїть перед зростаючою проблемою збільшення числа незаконно народжених дітей... Кількість таких дітей у відсотковому співвідношенні доходить в деяких країнах до 60%. Наприклад, у Панамі 75% від загального числа новонароджених складають байстрюки. Іншими словами, три дитини з чотирьох там з'явилися на світ в результаті позашлюбних зв'язків. Найбільше число незаконнонароджених дітей припадає на Латинську Америку».⁵⁵ У цій же доповіді говориться про те, що число незаконно народжених дітей в ісламському світі практично дорівнює нулю. Укладачі доповіді вважають, що ісламське суспільство захищене від таких соціальних проблем існуванням в ісламі практики багатоженства.

Заміжжя тільки за згодою опікуна

Багато хто вважає, що умова необхідності згоди опікуна на заміжжя жінки є порушенням її права самостійно визначати свою долю і ставить її у нерівне положення з чоловіком, який, як відомо, сам приймає рішення про своє одруження. У цій главі ми спробуємо коротко роз'яснити суть причини, через яку іслам заборонив жінці виходити заміж без згоди її опікуна.

Не секрет, що вибір пари, яка підходить для спільного життя, є нелегким завданням, як для чоловіка, так і для жінки, однак для жінки вибір чоловіка – завдання незрівнянно важче і відповідальніше. Дійсно, якщо чоловік помилився, то він може розлучитися з дружиною і без особливих проблем одружитися з іншою жінкою, якщо ж помилилася жінка, наслідки її помилки будуть більш плачевними, включаючи

⁵² Журнал «Al-Azhar University». Т. 8. С. 291.

⁵³ Там само.

⁵⁴ Ahmad Abdul Aziz Al-Husseini. Woman and her Position in Islam.

⁵⁵ Waheed-ud-Deen Khan. Islam Challenges, Dar-Ut-Tazkeer. С. 168.

обмежену можливість створити сім'ю, фінансові проблеми⁵⁶, труднощі виховання дітей⁵⁷ і т.д.

У традиціях більшості культур жінка вважається представником слабкої половини людства. Іслам не тільки визнає цей факт, який є наслідком психофізіологічних особливостей жіночого організму, але і гарантує жінці право на особливу турботу і захист її інтересів за допомогою певних правових механізмів, одним з яких є необхідність згоди опікуна на її заміжжя при укладенні шлюбу. Жінка за своєю природою більш емоційна, ніж чоловік, легше підпадає під вплив зовнішнього вигляду, манери спілкування і поведінки того, хто сватається до неї, і деколи не здатна розпізнати його внутрішню сутність. Чоловік же, опікун, має більше шансів правильно оцінити якості того, хто претендує на його підопічну, і вирішити, чи підходить він їй чи ні, при цьому йому слід випросити поради у родичів, друзів і інших осіб, зацікавлених у долі його підопічної. Роль опікуна в цьому випадку полягає в тому, щоб упевнитися, що наречений підходить жінці за своїми фізичним і моральним якостям і здатний забезпечити їй гідне життя, як в матеріальному, так і в духовному плані. Багато висловів посланника Аллаха підтверджують важливість інституту опікунства для жінки в справі влаштування її сімейного життя. Згадаємо лише деякі з них:

«Немає заміжжя без опікуна» (Абу Дауд, № 2058 та ат-Тірмізі, № 110). І в іншій версії цього вислову: «Немає заміжжя без опікуна, і правитель – опікун для тих, у кого немає опікуна» (Ахмад, № 2260 та Ібн Маджа, № 1889).

«Якщо жінка виходить заміж без згоди свого опікуна, то її заміжжя анулюється, її заміжжя анулюється, її заміжжя анулюється! А якщо вона виходить заміж за законом, то їй належить шлюбний дар від чоловіка за те, що її тіло стало дозволеним для нього, а якщо вони вступають у суперечку (або: якщо між ними трапилася сварка), то правитель є опікуном для тих, у кого немає опікуна» (Абу Дауд, № 2083 та ат- Тірмізі, № 1102).

«Шлюб не буде дійсним без опікуна та двох правоздатних свідків. Якщо між подружжям виникне сварка, то правитель буде опікуном для того з них, у кого немає опікуна» (Ібн Хіббан, № 4075).

Таким чином, інститут опікунства в цих питаннях покликаний захистити інтереси жінки. Тому ж, хто стверджує, що це обмежує права жінки, ми хочемо нагадати, що іслам надав дієздатній, зрілій жінці право відмовитися від шлюбу з чоловіком, якого пропонує їй її опікун, при цьому опікуну забороняється чинити на неї будь-який моральний або фізичний тиск. Це впливає з наступного вислову посланника: «Не слід видавати [вдову або розлучену] жінку заміж, не порадившись з нею, а незайману без її згоди». Його запитали: «О, посланник Аллаха! Як ми дізнаємося про її згоду?» Пророк відповів: «За її мовчанням»» (Аль-Бухарі, № 4843).

⁵⁶ *Theresa Braine*. U.N. Tackles Universal Problem for Women: Divorce. 6 вересня 2009 р. / WeNews

⁵⁷ *Kathleen O'Connell Corcoran*. Psychological and Emotional Aspects of Divorce. 1997 р. // Mediate.Com

Якщо трапилося так, що жінку змусили вийти заміж, то вона має право звернутися до мусульманського суду, щоб розірвати шлюб. Свідченням цього є історія, розказана жінкою на ім'я аль-Хансаа бинт Джазз, батько якої видав її – вдову – заміж всупереч її волі. Вона розповіла про це пророку і той розірвав цей шлюб⁵⁸.

Якщо опікун без вагомої причини відмовляє всім гідним нареченим, то його опікунство може бути оскаржено в суді. Опікунство дається лише найближчому родичеві жінки, або, у випадку, коли у неї немає родичів, опікунство бере на себе мусульманський суддя. Що стосується критеріїв вибору чоловіка для підопічної, то наступний вислів пророка є ясным керівництвом для опікунів: «Якщо до вас прийшов свататися той, чиєю вдачею і прихильністю до релігії ви задоволені, то видайте [свою підопічну] за нього, інакше на землі поширяться смута і велике нечестя» (Ат-Тірмізі, № 1085).

Якщо чоловік керується у сімейному житті вченнями ісламу, володіє високою моральністю, то він буде поважати свою дружину, ставитися до неї з повагою і поводитися з нею справедливо і благопристойно, що б між ними не сталося.

Чоловік – глава сім'ї

Чільне становище чоловіка в сім'ї передбачає його матеріальну і моральну відповідальність за сім'ю, послідовне відстоювання прав усіх домочадців, захист їхніх інтересів і невпинну турботу про них.

Аллах Всевишній сказав:

«Чоловіки піклуються про жінок, адже Аллах віддав перевагу одним перед іншими, а також через те, що чоловіки витрачають своє майно. Праведні жінки покірні, вони бережуть у час відсутності чоловіків те, що Аллах наказав берегти. ...» (4:34).

Тягар матеріальної відповідальності за сім'ю в ісламі покладено на чоловіка, оскільки його фізичні та розумові якості, як вроджені, так і набуті, сприяють виконанню цієї місії.

Що стосується жінки, то вона, як правило, фізично слабша від чоловіка, і, більше того, існують певні моменти в її житті⁵⁹, коли вона не здатна приймати зважених рішень або брати на себе велику відповідальність. Все це перешкоджає можливості жінки бути главою сім'ї.

Професор Аббас Махмуд Аль-Аккад пише: «У жінки вельми своєрідний склад характеру, вона більш чутлива і емоційна, адже постійна турбота про дитину передбачає наявність у неї добре розвинуеного вміння розуміти її, відчувати її почуття і

⁵⁸ Аль-Бухарі, № 6546.

⁵⁹ Тут автор має на увазі період менструацій, вагітності, пологів, годування грудьми і догляду за маленькими дітьми.

настрій. Це суть жінки. Вона за своєю природою схильна слідувати за своїми почуттями та емоціями ...»⁶⁰.

Нагадаємо вам також слова д-ра Алексіса Каррела: «Чоловік відрізняється від жінки не тільки статевими ознаками – наявність у жінки матки, її здатність до дітородження і т.д. – і не тільки різною здатністю до засвоєння знань. Ця відмінність має більш фундаментальну природу, зачіпає весь людський організм. Відмова від врахування цієї основоположної істини привела адептів фемінізму до пропаганди помилкових ідей, заснованих на вірі в те, що жінки повинні мати ті ж права і обов'язки, що і чоловіки. У реальності, жінка зовсім відрізняється від представників протилежної статі. Кожна клітинка її організму несе в собі печатку її статевої приналежності. Це стосується не тільки її фізіологічної будови, але і нервової системи. Закони, за якими живе людський організм, не можуть бути підпорядковані чийсь примхам. І ми повинні приймати це як є... Жінці слід розвивати свої здібності із урахуванням її психофізіологічних особливостей, при цьому необхідно відмовитися від бездумного прагнення уподібнитися чоловікові»⁶¹.

Свідчення жінки

Аллах Всевишній сказав:

«Покличте двох свідків із ваших чоловіків. А якщо не буде двох чоловіків, то нехай буде один чоловік і дві жінки, яких ви згодні взяти за свідків. Якщо перша помилиться, то друга нагадає їй.» (2:282).

У цьому священному аяті Всевишній вказав на те, що якщо при здійсненні цивільно-правових угод необхідна присутність свідків, то обирають двох чоловіків або чоловіка і двох жінок. Деякі опоненти ісламу говорять, що дане правило принижує гідність жінки, оскільки факт того, що свідчення одного чоловіка прирівнюється до свідчень двох жінок, що наче б то мається на увазі якась неповноцінність слабкої половини людства. Однак це далеко не так. Ми не раз вже відзначали, що Аллах, по своїй мудрості, наділив жінку певними рисами характеру і особливим складом розуму, що сприяє найкращому виконанню нею жіночих обов'язків, таких, як виношування плоду, пологи, лактація, догляд за немовлятами і т.д. Щоб гідно здійснити покладену на неї місію, жінка повинна мати чуйне серце, бути здатною до найвищого прояву людських почуттів і володіти позитивною емоційністю. Ці риси жіночого характеру, в сукупності з деякими біологічними змінами, що відбуваються в її організмі під час менструацій, пологів, післяпологового періоду і т.д., можуть негативно позначитися на якості її показань, як свідка. Тому, на думку богословів, і були зазначені такі застережні заходи, покликані підвищити ступінь достовірності свідчень жінки. Більше того, ряд сучасних психологів стверджують про наявність у жінок схильності до ненавмисної

⁶⁰ А.М. Аль-Аккад. Жінка в священному Корані.

⁶¹ Dr. Alexis Carrel. Man and the Unknown. 1949:91.

неправди, перебільшень, пасивного обману⁶² і т.д., і навіть прирівнює їх свідчення до показань дітей⁶³.

Крім можливості бути свідками у вищевказаних ситуаціях, іслам надав жінкам, разом із чоловіками, повну свободу у прийнятті фінансових рішень. Однак природа жінки та її висока соціальна місія вимагають, щоб вона в першу чергу піклувалася про свій будинок, була берегинею домашнього вогнища та сумлінно виконувала свій обов'язок перед чоловіком і дітьми. При цьому, безсумнівно, обсяг її знань і досвіду в громадській та професійній областях набагато нижчий, ніж у чоловіка.

Таким чином, те, що свідчення двох жінок прирівнюється до свідчень одного чоловіка, є не ознакою неповноцінності її розуму або моральної неповноцінності, а наслідком психофізіологічних особливостей її організму. Більше того, Всевишній пояснив, чому потрібне свідчення двох жінок: **«Якщо одна з них помилиться (в показаннях), то друга нагадає їй»**.

Якби справа полягала в неповноцінності розуму жінки або її моральній неповноцінності, то тоді ісламський закон не затвердив би свідчення однієї жінки достатніми в певних питаннях, які, як правило, знаходяться в компетенції тільки жінок⁶⁴. Враховуючи те, що свідчення одного чоловіка недостатньо в фінансових питаннях, а свідчення однієї жінки достатньо в питаннях більш важливих, ніж фінансові, можна констатувати безпідставність заяв, згаданих на початку глави. І до того ж, ніхто ж не заявляє про неповноцінність чоловіків тільки через те, що в справах певного роду потрібне свідчення двох чоловіків, а не одного. Зауважте, що бути свідком у ісламському праві – це не привілей, а нелегкий тягар, якого багато людей хотіли б уникнути, адже не просто так Всевишній Аллах сказав в Корані: **«Нехай свідки не відмовляються, коли їх запрошують»**.

Додамо до цього, що свідчення чоловіка і свідчення жінки, згідно з ісламським правом, рівноцінні в тому випадку, якщо чоловік звинувачує дружину в перелюбі, не маючи на це достатніх доказів. Аллах Всевишній сказав: **«А кожен із тих, які звинувачують своїх дружин, але не мають свідків, окрім самих себе, повинен поклястися чотири рази Аллахом про те, що він правдивий, а п'ятий раз — що прокляття Аллаха впаде на нього, якщо він бреше. Жінка не зазнає покарання, якщо поклянется чотири рази Аллахом про те, що чоловік бреше, а п'ятий раз — що гнів Аллаха впаде на неї, якщо чоловік правдивий»** (24:6-9).

Жінка і спадок

З появою ісламу жінка отримала гарантоване право на спадщину, якого була позбавлена раніше, бо спадок в доісламський період був прерогативою чоловіків, на чий

⁶² Фрай О. Детекція брехні та обману. СПб.: Прайм-Евразнак, 2005.

⁶³ Ramses Behnam. La Tutela Penale dei diritti privati di Obbligazione. 1950.

⁶⁴ Тут автор має на увазі свідчення жінки про незайманість іншої жінки, про факт існування молочної спорідненості між людьми, свідчення, що підтверджує факт дітонародження, і деякі інші ситуації, які є предметом вивчення такої науки, як ісламське право.

плечах лежав тягар захисту племені від зазіхань ззовні. Більше того, жінка сама була об'єктом успадкування, про що повідомляє нам наступний аят: **« О ви, які увірували! Вам не дозволено бути спадкоємцями дружин проти їхньої волі. Не забороняйте їм забрати частину того, що ви їм дали...»** (4:19). В одній з книг тлумачень Корану, відомої як «Коментарі Корану Ібн Аббаса», говориться: «У часи доісламського невігластва чоловік успадковував вдову свого померлого батька разом з іншим його майном. Як правило, жінка переходила у власність старшого сина померлого. Якщо вдова була багата і красива собою, то старший син її померлого чоловіка одружувався з нею, і при цьому не давав їй ніякого приданого. Якщо ж вона була бідна, немолода або негарна, він відмовлявся одружуватися з нею і залишав її у себе вдома до тих пір, поки вона не виплачувала йому певну суму за свою свободу»⁶⁵. Іслам заборонив подібну практику і наказав ставитися до дружин гідно: **«Поводьтеся з дружинами гідно. І навіть якщо вони неприємні вам, то, можливо, неприємне для вас те, куди Аллах вклав багато добра!»** (4:19). Більше того, він гарантував жінці певну частку спадщини: **«Чоловіку належить частка від того, що залишили батьки та найближчі родичі; і жінці належить частка від того, що залишили батьки та найближчі родичі — як від малого, так і від великого. Такою є встановлена частка.»** (4:7).

Щодо поділу спадщини між дітьми обох статей Аллах Всевишній сказав: **«Аллах заповідає вам відносно дітей ваших — сину належить частка двох доньок»** (4:11). Крім цього, ісламське право визначає три інших сценарії поділу спадкового майна між спадкоємцями чоловічої і жіночої статі, де вибір того чи іншого сценарію залежить від певних обставин і чинників, визначених ісламським правом:

- жінка отримує частку спадку, рівну частці чоловіка;
- жінка отримує частку спадщини, що перевищує частку чоловіка;
- жінка отримує частку спадщини, а чоловік ні.

А тепер ми спробуємо показати вам порядок поділу спадкового майна в ісламі на прикладі людини, яка померла, залишивши після себе сина і дочку. Припустимо, що вартість спадщини визначена в три тисячі доларів. Тоді, відповідно з ісламським законом, син отримує дві тисячі доларів, а дочка – одну. З плином часу частка чоловіка, безумовно, зменшиться, оскільки він зобов'язаний матеріально забезпечувати свою сестру; можливо, він захоче одружитися і повинен буде виплатити махр дружині, а потім забезпечити її всім необхідним, включаючи житло і т.д. При цьому частка жінки не зміниться. За законами ісламу, вона не зобов'язана нести будь-яких матеріальних витрат на своє існування, ні будучи в рідній домівці, коли вона отримує все необхідне від батька, братів чи інших родичів чоловічої статі залежно від обставин, ні будучи заміжною, коли відповідальність за її матеріальне утримання лягає на її чоловіка. Об'єктивно мислячий читач, ми сподіваємося, погодиться, що частка спадщини, виділена жінці в ісламі, щедра і справедлива, оскільки вона кращим чином відповідає принципу пропорційності прав та обов'язків. Незважаючи на це, знаходиться чимало

⁶⁵ Tanwir al-Miqbas min Tafsir Ibn 'Abbas.

опонентів ісламу, які заявляють, що ця релігія дискримінує жінку, виділяючи чоловікові частку спадщини, яка перевищує частку жінки. Однак чи справді тут присутня дискримінація? Відповідно до міжнародно-правових стандартів, невід'ємними елементами дискримінації є: «Утиск прав; неприпустимі ознаки, за якими здійснюється дискримінація; відсутність розумних і об'єктивних підстав для такого ставлення»⁶⁶. Виходячи з вищесказаного, хіба можна стверджувати, що встановлений ісламом розмір частки жінки в спадщині не має під собою «розумних і об'єктивних підстав»?! Більше того, ми переконані, що абсолютне і безумовне зрівняння частки чоловіка і жінки в справі успадкування буде дискримінацією чоловіка, оскільки «бувають обставини, коли рівне поводження або нездатність взяти до уваги істотні в даній ситуації відмінності можуть фактично привести до нерівності та дискримінації»⁶⁷.

Слід пам'ятати також, що в ісламі ніхто не може позбавити мусульманина і мусульманку права спадкування, крім виняткових випадків, обумовлених ісламським правом, і заповідач не повинен відписувати більше однієї третини свого майна особам, які не є його прямими спадкоємцями. Амр ібн Са'д ібн абі Ваккас передав наступні слова свого батька, нехай буде Аллах задоволений ними обома: «Коли посланник Аллаха. навідав мене під час моєї хвороби в рік прощального паломництва, я сказав йому: «[Зараз] я серйозно хворий, і [до цього часу] я зумів накопичити величезне багатство, а крім дочки у мене немає інших спадкоємців. Чи можу я пожертвувати на благодійництво дві третини мого майна?» Посланник. відповів: «Ні». Я запитав: «А половину?» Він відповів: «Ні». Потім він додав: «[Пожертвуй] третину [майна], але навіть і цього багато. Краще залишити своїх спадкоємців багатими, ніж бідними, просячи милостиню. За все, що ти жертвуєш заради Аллаха, ти отримаєш винагороду, навіть якщо це буде шматочок їжі, який ти покладеш в рот своїй дружині» (Аль-Бухарі, № 1233).

Гюстав Лебон говорить у своїй книзі «Арабська цивілізація»:

«Принципи спадкування, визначені в Корані, є втіленням справедливості. Людина, яка читає текст Корану, зрозуміє це, якщо усвідомить сенс аятів про правила спадкування, які я процитував раніше. Слід також відзначити найвищу ефективність правових положень, що в них закладені. Порівнюючи британські, французькі й ісламські закони про розподіл спадщини, я дійшов висновку, що іслам надає жінкам такі права спадкування, яких немає у наших законах. Незважаючи на все це, західний обиватель продовжує щиро вірити в те, що мусульмани погано поводяться зі своїми жінками».

Компенсація за ненавмисне вбивство

⁶⁶ Долаючи відмінності: концепція боротьби з дискримінацією в Європі // Міжнародна амністія, Amnesty International Publications, 2009. С. 14.

⁶⁷ Там само. С. 16.

В ісламі за навмисне вбивство передбачено однакове покарання і жінкам, і чоловікам, незалежно від статевої приналежності вбитого. Що стосується ненавмисного вбивства, то компенсація за вбиту жінку дорівнює половині компенсації за вбитого чоловіка. На думку богословів, дане правило пов'язане з природою шкоди, нанесеної родині вбитого. Сім'я, що втратила батька, позбулася свого піклувальника, який утримував і забезпечував її всім необхідним, таким чином, такій родині завдано шкоди моральної і майнової. Збиток же, нанесений родині, де вбита мати, є більшою мірою моральним, ніж матеріальним, бо члени сім'ї позбавляються материнського тепла, участі співчуття, ласки і турботи, що не може бути компенсоване якими-небудь матеріальними цінностями. Компенсація за ненавмисне вбивство не є реальним відображенням вартості шкоди, завданої родичам вбитого, бо життя віруючого безцінне, і моральний збиток, завданий його сім'ї, невиправний. Вона лише покликана полегшити тягар майнових втрат, які виникли у близьких вбитого, яких він повністю або частково утримував при житті.

Жінка і робота

Аллах Всевишній, по Своїй мудрості, створив чоловіка і жінку. Він скріпив їх серця узами любові і милосердя, наділив їх здатністю до спільного існування і обдарував їх такими фізичними та духовними рисами, які дозволяють кожному з них найефективнішим способом виконувати свою місію у цьому житті. Чоловік, наприклад, володіє силою і витривалістю, і його основне завдання – бути годувальником сім'ї. Психологічні особливості жінки найкращим чином сприяють виконанню її основного завдання – створення сімейного вогнища, народження і виховання дитини, турбота про чоловіка.

Іслам не забороняє жінці працювати, він лише встановлює певні критерії роботи, покликані забезпечити її безпеку, збереження її честі та гідності. Деякі західні історики підтверджують активну участь жінок у економічній діяльності за часів існування єдиної мусульманської держави⁶⁸. Жінка може вільно розпоряджатися своїм особистим майном без згоди чоловіка або опікуна, при цьому цілі, на які вона витрачає свої кошти, повинні бути дозволеними з точки зору ісламу.

Нижче ми наведемо основні норми і критерії, яких повинна дотримуватися жінка у своїй роботі:

1. Робота не повинна перешкоджати належному виконанню жінкою її обов'язків перед чоловіком і дітьми, а також негативно впливати на якість виконання нею основних обов'язків по дому.

2. Жінка повинна працювати в жіночому колективі, де виключається можливість її усамітнення із стороннім чоловіком. Якщо робота в жіночому колективі не виключає контакту з чоловіками, вона зобов'язана носити традиційне мусульманське жіноче вбрання – хіджаб. Посланник Аллаха сказав: «Якщо один з вас залишився зі

⁶⁸ Shatzmiller, *Maya*. Labour in the Medieval Islamic World, Brill Publishers.

сторонньою жінкою наодинці, то шайтан неодмінно буде третім» (Ібн Хіббан, № 7254). Відома англійська поетеса і прозаїк дев'ятнадцятого сторіччя, Еліза Кук, видатний діяч руху за надання жінкам сексуальної свободи і політичних прав, писала: «Чоловіки люблять і воліють перебувати в жіночому товаристві. Це є великою спокусою для жінки, бо [змішання з чоловіками] суперечить самій природі її характеру... Чим ширше буде поширюватися практика змішаного навчання, тим більше буде випадків появи на світ незаконно народжених дітей. [Врешті решт], це приведе до сумних наслідків...»⁶⁹. Ці слова були сказані за сотню років до початку сексуальної революції, і наскільки точним виявився несприятливий прогноз, висловлений в них! Патрік Дж. Б'юкенен⁷⁰ у своїй книзі «Смерть Заходу» говорить: «Сексуальна революція пожирає наших дітей. Статистика абортів, розлучень, падіння народжуваності, неповних сімей, самогубств серед підлітків, криміналізація шкіл, наркоманія, педофілія, побиття в шлюбі, тяжкі злочини, захворюваність на рак, позашлюбне співжиття і падіння освіченості показують, наскільки глибокою є криза в суспільстві, ураженому культурною революцією. Порожні дитячі в наших будинках і переповнені прийомні психоаналітиків свідчать про те, що у нас далеко не все в порядку. І, поширюючись, ця зараза тягне в могилу всю нашу цивілізацію»⁷¹.

3. Робота жінки повинна бути дозволеною з точки зору ісламу і відповідати її природі. Їй не можна виконувати роботу, яка за своєю суттю є винятковою прерогативою чоловіків, оскільки в ісламі існує певний поділ професій на «жіночі» та «чоловічі».

Горшунова О.В., професор Російської академії природознавства, відомий дослідник проблем генезису й еволюції давніх форм релігії, пише: «У більшості країн мусульманського світу має місце так звана статева сегрегація у суспільно-виробничій сфері, яка проявляється у поділі професій на «чоловічі» і «жіночі», у більш низькому рівні зайнятості та освіти жінок у порівнянні з чоловіками. Причина цього явища посередньо обумовлена поведінковими моделями, продиктованими деякими приписами ісламської релігії. Наприклад, характерна для мусульманських сімей багатодітність, яка має безпосереднє відношення до заборони переривання вагітності, є об'єктивною перешкодою для просування жінок кар'єрними сходами. Багатодітна сім'я, яка виступає в ісламській традиції, як якийсь еталон, служить для більшості мусульманських жінок орієнтиром, у відповідності з яким вони планують і будують своє життя, і обирають професії з урахуванням того, що основні сили будуть віддані родині, а не роботі і кар'єрі»⁷².

Західний же світ, який пішов «іншим шляхом», запропонувавши жінці абсолютну свободу і рівноправність з чоловіком, починає пожинати плоди своєї

⁶⁹ *Cook, Eliza*. Збірник статей «New Echoes». 1864

⁷⁰ Патрік Дж. Б'юкенен – відомий американський політик і публіцист, помічник і референт президента Р. Ніксона, радник президента Дж. Форда, голова відділу зі зв'язків з громадськістю в адміністрації президента Р. Рейгана, кандидат у президенти США на виборах 1992, 1996, 2000 рр..

⁷¹ *Б'юкенен П.Дж.* Смерть Заходу. М.: Аст, 2003.

⁷² *Горшунова О.В.* Робота і дозвілля в житті сучасної узбецької жінки // *Раси і народи*. Москва: Наука, 2001. С. 209-223.

«Культурної політики». Більше ста років тому Самуїл Смайльс, відомий шотландський публіцист і реформатор, один з вождів англійського ренесансу, писав: «Система, яка змусила жінку працювати на фабриках і інших промислових об'єктах ... погубила інститут сім'ї. Вона фактично зазіхнула на основу храму під назвою сім'я і зруйнувала його склепіння. Вона також привела до розриву всіх соціальних зв'язків. Відлучивши дружину від чоловіка, позбавивши дітей материнської любові і турботи, ця система приречла жінку на духовну деградацію. Основна робота і покликання жінки – це виховання морально і фізично здорового потомства. Її головне завдання полягає у належному виконанні домашніх обов'язків, дбайливому розподілі сімейного бюджету та виконанні іншої роботи, пов'язаної з домом. Однак, робота на фабриках, як я вже говорив, віддалила жінку від виконання її основних обов'язків, що змінило внутрішню складову сімейного життя. Діти, як правило, полишені самі на себе, не отримували належного виховання. Почуття, які існували між подружжям, поступово згасали. Опинившись на одній фабриці з чоловіком, виконуючи ту ж роботу, що і він, жінка втрачала той вигляд, який колись захоплював її чоловіка. Жінка піддалася такому сильному деструктивному впливу, що змінилися її менталітет, спосіб мислення і ті основи, на яких тримались її колишні моральні цінності»⁷³.

Ні кроку без чоловіка?

Жінка в ісламі – це дорогоцінна перлина, захищена від сторонніх очей зведенням строгих соціальних норм. Ця, на перший погляд, невинувата суворість до слабкої статі, насправді є втіленням у життя відомого правила: профілактика хвороби – найкраще лікування. До цієї ж області відноситься і вимога ісламського закону, що забороняє жінці подорожувати без супроводу махраму – чоловіка, батька, брата, повнолітнього сина чи іншого родича, за якого вона, відповідно з ісламськими законами, ніколи і ні за яких умов не зможе вийти заміж. Пророк якось сказав: «Жінці не дозволяється виїжджати без махраму і зустрічатися за його відсутності зі стороннім чоловіком». Тоді один чоловік запитав його: «О, посланник Аллаха! Я хочу взяти участь у військовому поході, а моя дружина хоче [в цей час] здійснити хадж. [Що ж мені робити?]

Пророк сказав: «Супроводжуй її!» (Аль-Бухарі, № 1763).

Можливо, комусь це здасться обмеженням свободи жінки і нехтуванням її прав, однак чи так це насправді? Подорож, як правило, навіть чоловікові, завдає чимало труднощів і клопотів, а жінці і поготів, оскільки вона за своєю природою слабша від чоловіка і схильна до певних біологічних змін, що мають регулярний характер, які виснажують її фізично і психологічно – менструації, вагітність, годування грудьми і т.д. Вона також схильна керуватися емоціями, легко піддається впливу навколишнього середовища, що, хоч і не є пороком, все ж робить подорож вкрай обтяжливою і небезпечною. Посланник Аллаха називав жінок «кришталевими посудинами», маючи на увазі їхню ніжну і тонку натуру, і наказував ставитися до них дуже дбайливо під час поїздок. Одного разу він їхав з караваном верблюдів, і на деяких з них сиділи жінки. Погоничем тварин був молодий юнак, який іноді нетерпляче підганяв їх. Пророк

⁷³ Мустафа аль-Галяні. Книга про хіджаб. С. 94-95

попередив його: «Не квапся, о, Анджаша, адже ти везеш кришталеві посудини» (Аль-Бухарі, № 5857).

Вимога про необхідність присутності супроводу чоловіка поруч із жінкою під час подорожі знайома і іншим культурам, крім ісламу. Однак тільки іслам накладає на супроводжуючого жорсткі умови, що зводять до мінімуму можливість того, що сам супроводжуючий стане джерелом загрози для жінки. Іслам зобов'язав махрам виконувати все необхідне, що потребує жінка під час подорожі. Так що ж тут є приниженням для жінки?!

Розлучення – прерогатива чоловіка

У часи доісламського невігластва розлучення було зброєю чоловіка в його стосунках з дружиною. Якщо він гнівався на неї, він розлучався, а потім, при бажанні, повертав назад. Не існувало ніяких законів або правил, що регулювали порядок розлучення і захищали честь і гідність жінки від посягань деспотичного чоловіка. З приходом ісламу такому порядку прийшов кінець.

Аллах сказав:

«Розлучення можливе два рази. Після цього потрібно або утримати дружину за звичаєм, або відпустити її з миром.» (2:229).

Незважаючи на дозволеність, розлучення в ісламі не підтримується і є крайнім заходом вирішення непереборних розбіжностей між подружжям, які вичерпали всі можливості зберегти шлюб. Усвідомлюючи всю важливість збереження сім'ї, як осередку суспільства, іслам передбачає певні правові механізми, покликані згладити виниклу між подружжям напруженість, яка може призвести до остаточного розриву відносин. Так, приміром, шлюборозлучний процес передбачає обов'язковість певного розвідного періоду і передбачає можливість триетапного розлучення, у якому тільки третій етап є остаточним. Слід зазначити, що в ісламі бувають випадки, коли розлучення стає обов'язковим, або ж, навпаки, стає забороненим. Все це докладно розглянуто в книгах з ісламського права.

Аллах Всевишній говорить: **«Якщо жінка боїться неприязні чи її уникає чоловік, то не буде їм обом гріха, якщо вони полагодають між собою миром, адже злагода — краща!» (4:128).**

Також Аллах говорить: **«Якщо ви боїтесь розлучення між подружжям, то призначте суддю з його боку та суддю з її боку. Якщо ті багатимуть миру, то Аллах примирить подружжя. Воістину, Аллах — Всезнаючий, Всевідаючий!» (4:35).**

Один з найбільш природних і логічних шляхів збереження шлюбу – це передача права ініціювати розлучення у руки чоловіка, бо на ньому лежить обов'язок матеріально забезпечувати дружину і дітей. Чоловік, як правило, більш розсудливий і менш емоційний, ніж жінка, і тому, перш ніж оголосити розлучення, він ґрунтовно

зважить всі позитивні і негативні сторони такого кроку і прорахує його наслідки, при цьому він повинен добре розуміти, що наслідками розлучення будуть не тільки матеріальні збитки, але й психологічні.

Враховуючи всю складність людських взаємин, іслам передбачає можливість ініціювати розлучення і з боку жінки у випадку, коли це прямо передбачено шлюбним договором. Крім того, жінка може домогтися розірвання шлюбу в мусульманському суді, якщо її чоловік переступає межі дозволеного, завдаючи їй сильні фізичні і моральні пошкодження. Згадаємо також деякі інші ситуації, коли суд може винести рішення на користь припинення шлюбу за заявою жінки:

1. Чоловік страждає стійкою еректильною, дисфункцією, що перешкоджає нормальному подружньому співжиттю.
2. Чоловік безпідставно відмовляється від подружнього співжиття і не виконує своїх основних обов'язків щодо дружини.
3. Чоловік хворіє на тяжку форму захворювань, які передаються статевим шляхом, або деякими іншими захворюваннями, які можуть завдати шкоди здоров'ю жінки.

Форма розірвання шлюбу, у якій ініціатором виступає жінка, передбачає виплату чоловіку компенсації за махр і деякі інші витрати, які він поніс у процесі укладення шлюбу.

Вбивство честі

Правозахисна організація Human Rights Watch подає таке визначення вбивства честі: «Вбивство честі – це акти насилля, зазвичай вбивства, скоєні членами сім'ї чоловічої статі проти членів сім'ї жіночої статі, які, на їхню думку, накликали на сім'ю безчестя». Така кривава практика поширилася у суспільствах, де родоплемінні традиції превалюють над законами ісламу. Незважаючи на вкрай негативне ставлення ісламу до вбивства честі, багато несумлінних представників ЗМІ та публіцистів продовжують наполегливо пов'язувати це явище з релігією мусульман, хоча позиція ісламу щодо таких дій чітка і зрозуміла. Почнемо з того, що, згідно з ісламським законом, у простій людини немає права самостійно виносити вирок у таких ситуаціях і власноруч приводити його у виконання. Не можна ґрунтуватися на неперевірених звинуваченнях у безчесті, оскільки правила свідчень в ісламі дуже жорсткі. Якщо суд визнає справу навмисним вбивством після розгляду всіх обставин та отримання вичерпних показань, то за цей злочин, згідно з ісламським правом, винуватець несе відповідне покарання. Товариство, яке живе за законами ісламу, що передбачають суворе покарання за розпусту, зраду, вбивство і т.д., позбавлене таких соціальних явищ, як вбивство честі, що визнають і західні вчені. Професор права Гарвардського університету Н. Фельдман

в одній із своїх статей для газети «Нью-Йорк Таймс» категорично заявив: «Іслам засуджує вбивство честі, яке все ще зустрічається у деяких країнах Близького Сходу»⁷⁴.

Бити чи не бити?

Аллах Всевишній сказав: «А тих жінок, непокори яких ви боїтесь, повчайте, уникайте на подружньому ложі та, врешті-решт, бийте. Якщо ж вони послухаються вас, то не шукайте шляху проти них. Воістину, Аллах — Всевишній, Великий!» (4:34).

Іслам заборонив застосовувати побої і наносити жінці травми. Пророк сказав: «Ніхто з вас не повинен бити свою дружину, як б'ють раба, а потім, в кінці дня, мати з нею інтимний зв'язок» (Аль-Бухарі, № 4908).

Аїша, дружина пророка, розповідала, що він ніколи не піднімав руки ні на своїх дружин, ні на їхню прислугу⁷⁵.

Незважаючи на сувору заборону, іслам допускає у певних випадках застосування до дружини, що провинилася методів фізичного впливу, як крайню виховну міру.

Наведений вище аят визначає методологію виховання дружини, яка проявляє непокірність і непослух чоловікові в тому, що є його правом за законом. Відповідно до аяту, виховання дружини в даному випадку проходить в три етапи:

Перший етап: поради, настанови, попередження про покарання Всевишнього, нагадування про права чоловіка, про обов'язковість послуху йому. На цьому етапі вдаються до м'яких слів і умовлянь.

Другий етап: відмова від подружнього співжиття, навіть якщо подружжя продовжує спати на одному ліжку, а також відмова від спілкування. Цей етап поєднує м'якість і строгість.

Третій етап: застосування заходів фізичного впливу в легкій формі, які не ведуть до поранень, забитих місць і не викликають утворення гематом, синців. При цьому, частина богословів вважає, що удари повинні наноситися паперовою серветкою, згорнутою в трубку, або ж сиваком, дерев'яною тростинкою для чищення зубів, довжина якої не перевищує довжини звичайної зубної щітки. При цьому чоловік повинен уникати впливу на больові зони, обличчя і т.д., бо метою його дій є не спричинення болю, а досягнення виховного ефекту.

Пророк говорив: «Бійтеся Аллаха в своїх відносинах з дружинами... Ви маєте право над ними: вони не повинні дозволяти перебування у вашому домі того, до кого ви відчуваєте неприязнь. Якщо вони допустять це, то вдаряйте їх м'яко. На вас же лежить обов'язок забезпечити їх їжею і одягом» (Муслім, № 1218).

⁷⁴ *Feldman, Noah.* Why Shariah? New York Times, 2008.03.16.

⁷⁵ Аль-Бухарі, № 2328

Він також навчав своїх сподвижників правильному поводженню з дружинами, кажучи: «[Вони мають право] бути нагодованими, коли у вас є можливість придбати їжу, бути одягненими, коли у вас є можливість придбати одяг; не бийте їх по обличчю, не кажіть їм грубих слів, не карайте їх [відмовою від спілкування з ними або відлученням від свого ліжка], інакше як у стінах будинків ваших» (Абу Дауд, № 2142).

Чоловік, що карає дружину, повинен завжди пам'ятати про слова пророка: «Ставтесь до жінок гідно, адже жінка була створена з кривого ребра, а найбільшою кривизною відрізняється його верхня частина. Якщо ти спробуєш випрямити його, то зламаєш, а якщо залишиш, воно так і залишиться кривим, тому обходьтеся з жінками гідно» (Аль-Бухарі, № 3153).

Застосування заходів фізичного впливу на жінку – це крайній захід виховання. Іслам дозволяє вдаватися до нього тільки в тому випадку, якщо настанови, бойкот і відмова від подружнього співжиття не подіяли належним чином. При цьому необхідно дотримуватися наступних умов:

1. Не можна карати дружину в присутності дітей, родичів або сторонніх осіб, так само як не допускається розголошення перед людьми самого факту покарання у відповідності зі словами пророка: «... не карайте їх [відмовою від спілкування з ними або відлученням від свого ліжка], інакше як в стінах будинків ваших». На думку богословів, вираз «інакше як в стінах будинків ваших» вказує на заборону застосування покарань поза стінами будинку, де живе дружина, або заборону розголошення того, що жінка була покарана.

2. Покарання припиняється негайно, якщо дружина виправилася, у відповідності зі словами Аллаха: «**Якщо ж вони послухаються вас, то не шукайте шляху проти них**» (4:34).

Заходи фізичного впливу не застосовуються до жінок у період шлюбборозлучного процесу і жінок, які твердо зважилися на розлучення.

Треба зауважити, що практика нанесення побоїв дружинам поширена у багатьох культурах і спільнотах, які не обмежують жорстоку поведінку чоловіків ніякими правовими нормами.

Анні Безант, порівнюючи ісламське і західне законодавство, що стосується прав жінок, сказала: «Ісламські закони – найкращі в світі, коли мова йде про права жінки. Вони є втіленням справедливості і перевершують західні закони, регулюють майнові питання, а також питання спадкування і розлучення. Іслам виступає гарантом жіночих прав. Спекуляції навколо таких понять, як моногамні і полігамні шлюби, заплутали людей і утруднили правильне сприйняття тієї трагедії, яку переживає західна жінка...»

Одіяння розбрату, або моє тіло – моя справа!

Проблема хіджабу, жіночих мусульманських шат, дійсно, стала актуальною в останні роки, коли на території країн СНД почастишали напади на жінок, що вирішили

дотримуватися канонів поведінки благочестивої мусульманки. Причини такого негативного ставлення до традиційного одягу мусульманської жінки можуть бути різними, тому і підходи до вирішення відповідної проблеми в кожному окремому випадку можуть відрізнятись. Мета і формат цієї книги не дозволяють детально розглянути це питання, однак той факт, що хіджаб є невід'ємною частиною мусульманської культури, в чому немає розбіжності серед богословів, вимагає того, щоб ми коротенько висвітлили це питання.

Аллах Всевишній сказав:

«О Пророку! Скажи своїм дружинам, донькам і віруючим жінкам, щоб вони одягалися у свої покривала. Так їх легше впізнаватимуть і не образять. А Аллах — Прощаючий, Милостивий!» (33:59).

Аллах Всевишній також сказав:

«Скажи віруючим жінкам, щоб вони відводили свої погляди й закривали свою наготу. Нехай вони не показують своїх прикрас, окрім того, що назовні, й нехай закривають своїми покривалами груди. Нехай не показують своїх прикрас нікому, крім своїх чоловіків, батьків, батьків своїх чоловіків, своїх синів, синів своїх чоловіків, своїх братів, синів братів, синів своїх сестер, інших жінок чи тих, ким оволоділи їхні правиці, слугам, якими не володіє пристрасть, або дітям, які не знають жіночої наготи; нехай вони не ступають так, щоб було відомо, які прикраси вони приховують. Кайтеся перед Аллахом усі разом, о віруючі! Можливо, ви матимете успіх!» (24:31).

Аль-Джассас і Аль-Алюсі, два видатних богослова правової школи імама Абу Ханіфи, щодо смислу цього аята стверджували, що Аллах наказав жінці накинути на голову хустку і при цьому заборонив залишати відкритими розріз грудей і шию, як це робили жінки часів доісламського невігластва, які прикривали хусткою волосся, але залишали відкритими шию і розріз грудей, а також виставляли напоказ прикраси, що були на цих та інших частинах тіла. Ці богослови вважали, що жінці дозволяється залишати відкритими овал обличчя і кисті рук, при цьому частина вчених цієї ж правової школи дозволяла залишати відкритими і стопи, проте всі богослови зійшлися на тому, що якщо яка-небудь з частин тіла, яку дозволяється залишати відкритою, стає джерелом спокуси, то вона повинна бути прикрита одежею⁷⁶.

Таким чином, хіджаб – це вільний, зшитий з непрозорого матеріалу, одяг, що не позначає деталей жіночої фігури, непомітного фасону і кольору, покриває все тіло, крім овалу обличчя, кистей рук, і, на думку деяких богословів, стоп ніг. Жінка повинна прикрити одягом обличчя, кисті рук, стопи ніг, якщо існує реальна небезпека того, що ці частини тіла є джерелом спокуси, або ж якщо на цих частинах тіла присутні

⁷⁶ Аль-Джассас. Ахкам-уль-Куран. Т. V. С.172-174; Аль-алюсил. Рух-уль-МАН. Т. XVIII. С. 3140-3142.

прикраси або фарба. Одяг мусульманки не повинен містити в собі елементів, властивих одягу чоловіків або невіруючих жінок⁷⁷.

Мусульманкам країн колишнього СРСР необхідно з терпимістю і співчуттям ставитися до своїх сестер-мусульманок, які ще не наслідують канони мусульманського одягу. Потрібно з терпінням і доброзичливістю роз'яснювати їм достоїнства хіджабу і правила поведінки благочестивої мусульманки, слідуючи велінню Всевишнього Аллаха:

«Клич на шлях Господа свого з мудрістю й добрим повчанням і сперечайся з ними тільки тим, що найкраще. Воістину, твій Господь ліпше знає, хто збився зі шляху Його, і Він ліпше знає, хто йде прямим шляхом!» (16:125).

Тепер мені хотілося б познайомити читача з листом сімнадцятирічної канадської школярки Султани Юсуфалі, яка опублікувала найбільший новинний портал Канади «Торонто Стар» кілька років тому. Своє послання ця молода мусульманка назвала дуже просто: «Чому я ношу хіджаб?» Сподіваюся, що витяги з цього листа допоможуть вам зрозуміти причину, через яку мільйони мусульманок по всьому світу вважають хіджаб кращим від сучасного модного одягу:

«... Зовсім недавно дві дівчини в одній із шкіл Монреаля були відраховані тільки за те, що вони одягалися так само, як я. Дивно, шматок тканини, який відрізняє наш мусульманський жіночий одяг від одягу оточуючих, стає каменем спотикання у наших взаємовідносинах. А може вони бояться, що під нашим одягом ми ховаємо автомати? Хоча, звичайно, коріння цієї проблеми лежать далеко за межами простого клаптика тканини. Я, подібно до мільйонів жінок, які сповідують іслам по всьому світу, ношу хіджаб – мусульманський жіночий одяг. Концепція хіджабу, всупереч поширеній думці, є, по своїй суті, одним з фундаментальних аспектів, що гарантують жінкам розширення їхніх можливостей⁷⁸. Коли я надягаю одяг, що закриває усе моє тіло, я автоматично позбавляю оточуючих можливості судити про мене по моїй зовнішності... Звичайно, у мене є тіло, мій фізичний вигляд. Але це лише оболонка, всередині якої ховається вільний розум і тверда воля. Моє тіло занадто дороге мені, щоб використовувати його для реклами всіляких товарів, починаючи від пляшки дешевого пива і закінчуючи дорогими автомобілями.

⁷⁷ Збірники праць імамів ханафітської правової школи: Табайн-уль-хакаик. Т. I. С. 96; Фатх-уль-Кадір. Т. VIII. С. 97; Бадаї'-ус-Санаї '. Т. VI. С. 2956; Коментарі ібн-Абідін. Т. I. С. 405, 406; Ібн Кудам. Аль-Мугні. Т. I. С. 349. Т. VII. С. 78; Роз'яснення книги «Аль-Мінхадж». Коментарі. Т. II. С. 78; Шурайїні. Мугні аль-Мухтадж. Т. I. С. 2185. Автор висловлює подяку Хасану Абу-Гудді, доктору ісламського права, спеціалісту з питань фікха ханафітського толку, професору кафедри ісламської культури університету Короля Сауда, Саудівська Аравія, за допомогу у висвітленні питання про становище хіджабу в ісламі з точки зору правової школи імама Абу-Ханіфа.

⁷⁸ Під «розширенням можливостей жінок» сьогодні мається на увазі концепція посилення впливу жінок, зокрема на характер влади. Однак з контексту даної статті зрозуміло, що автор має на увазі щось інше, а саме те, що хіджаб може бути тим аспектом, який дозволить жінці зайняти гідне, шановне місце в суспільстві.

Цінності сучасного світу настільки незначні, що зовнішність людини і її тілесні форми стають головним визначальним чинником, тоді як духовне обличчя відходить на другий план або ж ігнорується зовсім. Не вірте тому, хто стверджує, що жінки в світському суспільстві отримали повну свободу. Про яку свободу може йти мова, коли сучасна дівчина, виходячи з дому, знає, що всі частини її «вільного» тіла будуть ретельно вивчені кожним, у кого є очі!

У хіджабі я відчуваю себе в безпеці від усього цього. Я впевнена, що ніхто не подивиться на мене оцінюючим, хтивим поглядом, намагаючись визначити мій характер судячи з довжини моєї спідниці. Хіджаб – це бар’єр між мною і хижаками, що мене оточують. Я – людина, і моя статева приналежність не повинна бути причиною моїх принижень...

Можете вірити цьому чи ні, але жінка 90-х років стала рабинею нескінченних шаблонів. Її змушують торгувати собою і сліпо йти за сумнівними ідеалами. Ми всі звикли до цього, і тому спокійно спостерігаємо за тринадцятирічними школярками, які, не вагаючись, викликають блювоту, дізнавшись, що вони вжили в їжу на кілька грамів більше їжі, ніж належить для підтримки ідеальної ваги. І нас вже не жахають часті випадки самогубств серед молодих дівчат, які зневірилися схуднути на кілька кілограм, що відокремлюють їх від «еталону».

Коли мене запитують, чи відчуваю я себе обмеженою в правах, я відверто кажу, що ні. Це мій вибір! Мені подобається усвідомлювати, що я сама управляю тим, як мене сприймають інші. Я пишаюся, що не дозволяю іншим використовувати моє тіло. Я звільнилася від рабства моди і всього, що експлуатує жінку.

Моє тіло – моя справа! Я не дозволю будь-кому визначати для мене помилкові ідеали або оцінювати мою красу. Я відповідаю «ні» тим, хто говорить, що іслам порушує мої сексуальні права. Навпаки, моя релігія ГАРАНТУЄ їх мені. Я вдячна Творцеві за те, що Він визволив мене від долі тих, чий сенс життя – це гонитва за «еталонною» вагою або пошуком губної помади, що ідеально відповідає відтінку їх шкіри. Іслам визначив для мене інші пріоритети... І якщо ви зустрінете мене чи моїх подруг на вулиці – не дивіться на нас із співчуттям. Ми не ув’язнені хіджабом і не рабині. **МИ – ВІЛЬНІ ЛЮДИ!**»⁷⁹

Я хотів би закінчити цю главу словами Всевишнього Аллаха:

«Перебуваючи у своїх домівках, не вбирайтеся так, як вбиралися в часи першого невігластва. Звершуйте молитву, давайте *закят* та коріться Аллаху та Його Посланцю. О люди дому, воістину, Аллах бажає забрати від вас нечистоту й очистити вас! Згадуйте те, що читають у ваших будинках зі знамень Аллаха та мудрості. Воістину, Аллах — Проникливий, Всевідаючий! Воістину, для відданих [Аллаху] — чоловіків і жінок, для віруючих — чоловіків і жінок, для смиренних — чоловіків і жінок, для правдивих — чоловіків і жінок, для терплячих — чоловіків і жінок, для покірних — чоловіків і жінок, для тих, які тримають піст — чоловіків

⁷⁹ *Sultana Yusufali. Why do I wear hijab? Canada, Toronto Star Young People’s Press, 2007.*

і жінок, для тих, які закривають свою наготу — чоловіків і жінок, для тих, які часто згадують Аллаха — чоловіків і жінок, — усім Аллах приготував прощення та велику винагороду! Віруючий та віруюча не повинні приймати рішення в якійсь справі, коли Аллах та Його Посланець уже вирішили це. А хто чинить непослух Аллаху та Його Посланцю, той перебуває в явній омані!». (33:33-36).

Висновок

Іслам – це справжнє послання Аллаха, подане всьому людству через пророка Мухаммада. З самого початку свого послання іслам підкреслив особливий статус людини перед іншими створіннями Аллаха. Всевишній сказав: « **Ми вшанували синів Адама й дозволили їм пересуватися сушею та морем, наділили їх благами й надали їм велику перевагу перед багатьма іншими творіннями!**» (17:70).

Підтвердивши високе положення людини, Всевишній вказав і на те, що все людство було створено з однієї душі: «**О люди! Бійтесь Господа вашого, Який створив вас із однієї душі...**» (4:1).

Отже, усі люди володіють певними однаковими загальнолюдськими якостями і на рівних правах користуються тими благами, які Аллах призначив для всіх людей без винятку. Однак чи всі люди мають однакове становище перед Аллахом? Звичайно ж, ні, і це положення не залежить ні від національності людини, ні від кольору її шкіри, статі, матеріального стану чи родовитості. Принцип, який визначає статус людини перед Господом, виражений наступним аятом: «**О ви, люди! Воістину, Ми створили вас із чоловіка та жінки і зробили вас народами та племенами, щоб ви знали одне одного. Воістину, найшанованіші серед вас перед Аллахом — найбільш богобоязливі!**» (49:13). Таким чином, чим правильніше людина дотримується законів Аллаха, тим вище її становище перед Аллахом.

Пророк також казав: «О, люди! Ваш Господь – Один, і ваш батько, [від якого пішло все людство] – один, і немає переваги у араба перед неарабом, і у неараба перед арабом, і у червоношкірого перед чорношкірим, і у чорношкірого перед червоношкірим, крім як за богобоязністю» (Ахмад, № 23536).

Згідно з ученням ісламу, чоловік і жінка наділені правами та обов'язками, які як не можна краще відображають психофізіологічні особливості їх організму і відповідають тій ролі, яку відіграє кожен з них у суспільному житті. Всевишній говорить: « **Віруючі чоловіки та жінки — приятелі одні одним; вони закликають до заохочуваного та забороняють відразне, звершують молитву, дають *закят*, коряться Аллаху та Його Посланцю. Аллах змилюється над ними. Воістину, Аллах — Всемогутній, Мудрий!**» (9:71), « **І відповів їм Господь їхній: «Я не зроблю марними ваших вчинків — ні вчинків чоловіків, ні вчинків жінок. Адже одні з вас походять від інших»** (3:195).

На завершення я хочу сказати читачам наступне:

1. Кожен мусульманин переконаний, що ніколи жінка не була наділена такими правами і свободою, які надав їй іслам. Всі правила, що регулюють її життя, найдоцільнішим чином відповідають тій місії, яку Всевишній Творець визначив для неї.

2. Не можна судити про іслам по вчинках деяких мусульман, оскільки багато людей, відносять себе до ісламу, не практикуючи його. Іслам – це не тільки вимовляння слів двох свідчень, а й підтвердження своєї віри правильними переконаннями і діями. Наприклад, деякі мусульмани брешуть і обманюють, здійснюють погані вчинки, але це не означає, що іслам схвалює це або спонукає до цього!

3. Я закликаю кожного, хто шукає істину, не судити упереджено про іслам і отримувати відомості про нього з достовірних джерел. Якщо ви щиро хочете пізнати релігію Аллаха, будьте віротерпимими і позбудьтеся етнічного і конфесійного фанатизму заради істини. Той, кому Аллах бажає добра, – Він освітить його серце і введе на прямий шлях.

Хвала Аллаху, Господу світів!

Я прошу Всевишнього
благословити і обергти від
всякого зла нашого пророка
Мухаммада, його сімейство,
сподвижників і всіх, хто
послідував за ним на шляху
істини.

Д-р Абдур-Рахман аш-Шиха

P.O. Box 59565
Riyadh, K.S.A 11535
Email: alsheha2@gmail.com

<http://www.womeninislam.ws/ru>
<http://www.islam.ru.com>